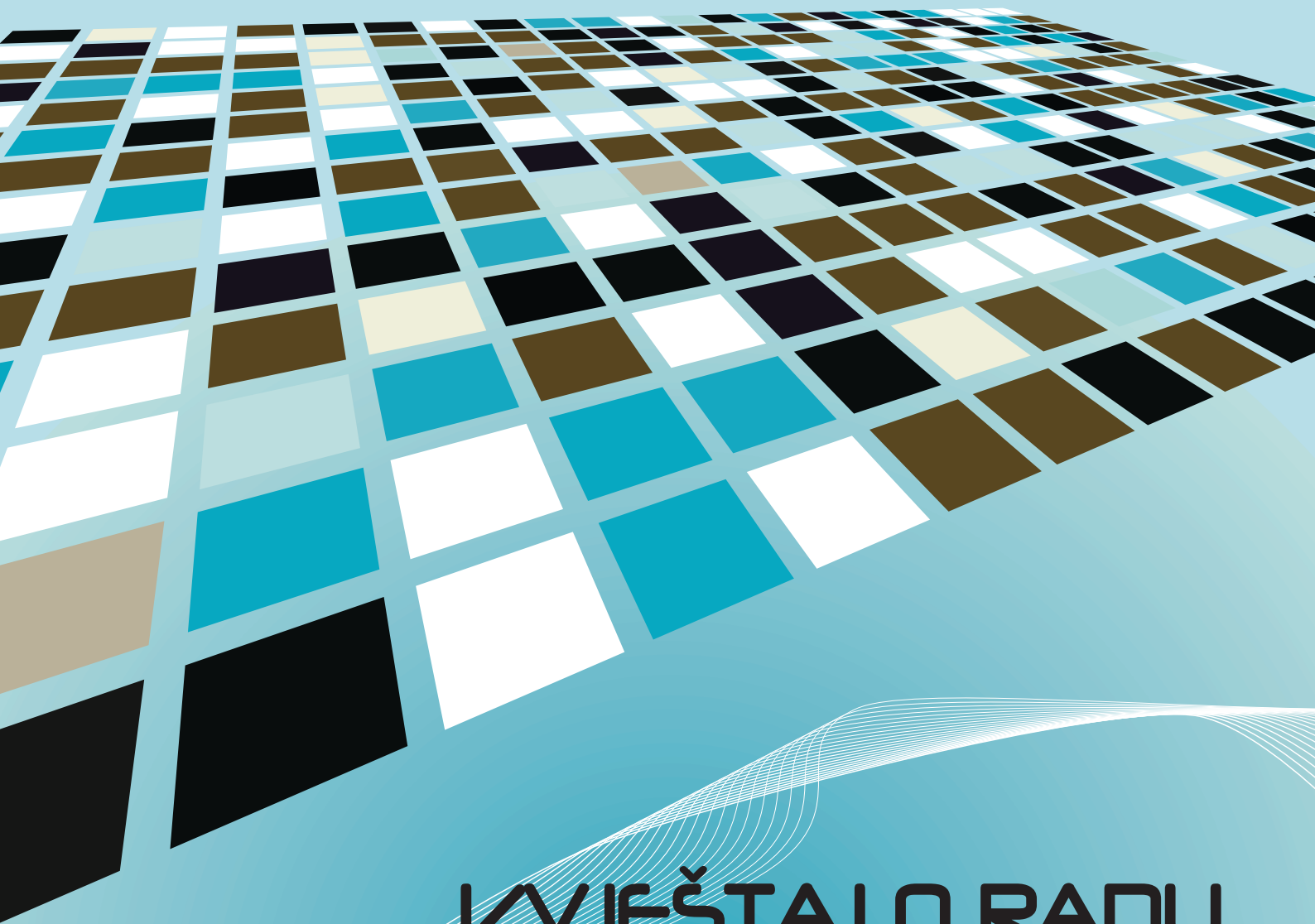

BOSNA I HERCEGOVINA

DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU

IZVJEŠTAJ O RADU

2013

Bosna i Hercegovina

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠTAJ O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2013. GODINI**

Tuzla, decembar 2013. godine

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE.....	3
3.	KLJUČNE AKTIVNOSTI	7
3.1	Pravila i dokumenta DERK-a.....	7
3.2	Dokumenta koja odobrava DERK	11
3.3	Postupci izdavanja licenci	13
3.4	Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata	15
3.5	Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sistema	17
3.6	Postupci određivanja tarifa.....	20
3.7	Tržište električne energije	22
3.8	Energetska statistika.....	30
3.9	Ostale aktivnosti.....	33
4.	MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI.....	39
4.1	Energetska zajednica.....	39
4.2	Regionalna asocijacija energetske regulatora – ERRA	48
4.3	Asocijacija mediteranskih energetske regulatora – MEDREG.....	49
4.4	Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER	51
5.	REVIZIJSKI IZVJEŠTAJ	53
6.	OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2014. GODINI	55
PRILOZI		
A:	Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine	59
B:	Osnovni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine.....	61
C:	Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine	63

“Široki vidici vode dušu ka općim idejama...”

Victor HUGO, iz romana *Vandeja se buni 1793 (Devedeset treća)*, 1874

1. UVOD

Ove godine se navršilo deset godina od uspostave Državne regulatorne komisije za električnu energiju u Bosni i Hercegovini. Nezavisni regulator u evropskoj praksi je relativno nova institucija, pa je i ova Komisija tokom proteklih godina nužno prelazila put od upoznavanja javnosti o svojoj poziciji i ulozi do ozbiljnog shvaćanja struke ali i politike o važnosti pravilne i funkcionalne regulacije i nezavisnosti regulatora od kojeg se očekuje praktična provedba evropskih energetske pravila.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je nezavisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu sa principima objektivnosti, transparentnosti i ravnopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sistema i međunarodnom trgovinom električnom energijom, kao i nad proizvodnjom, distribucijom i snabdijevanjem električnom energijom kupaca u Brčko Distriktu BiH.

DERK je neprofitna institucija i finansira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

U okolnostima u kojima je djelovala, u društvu od kojeg se ne može odvojiti i čiju sudbinu je svih ovih godina dijelila, Komisija je postizala koliko je bilo moguće. Do sada izgrađen status, budžetska samostalnost, stručnost ljudskih i solidnost finansijskih resursa, nezavisnost rukovodstva, a sve su to zahtjevi modernog evropskog pristupa sektoru energije, garancija su da će u budućnosti pružati i više i bolje.

Komisija je odlučna pri tome ne odustati od stabilnosti i temeljitosti u regulatornim postupcima, te nezavisnosti od politike i tržišnih interesa. Nesumnjivo je da proces liberalizacije elektroenergetskog sektora na globalnom, regionalnom i lokalnom planu intenzivira tržišno nadmetanje i u BiH. Time regulator kao kontrolor funkcioniranja elektroenergetskog sektora dobija još težu i odgovorniju zadaću da izbalansira interese svih aktera na sve dinamičnijem tržištu.

Pred energetske sektorom BiH i dalje stoje brojni, višestruko složeni i često međusobno povezani izazovi, koji traže značajne promjene u brzini i načinu dosadašnjeg djelovanja. Nažalost, zbog kašnjenja u transpoziciji i implementaciji *acquis*-a, sektor u cjelini često opominju, podsjećaju i požuruju i Evropska unija i Energetska zajednica.

Komisija je tokom 2013. godine nastavila svoje aktivnosti u ispunjavanju osnovnih zadataka regulatora elektroenergetskog sektora, prije svega u kreiranju uvjeta za slobodnu trgovinu i pouzdano snabdijevanje električnom energijom, uz kontinuirani regulatorni nadzor licenciranih subjekata u sektoru.

Elektroenergetski sistem BiH je u toku 2013. godine radio stabilno, uz veoma povoljne hidrološke uvjete. Svim korisnicima sistema je omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvaliteta. U prijenosnu mrežu su uključena dva međudržavna dalekovoda (DV 220 kV Trebinje – Plat i DV 110 kV Ljubuški – Vrgorac) i dalekovod 110 kV Livno – Tomislavgrad. Nakon što su tokom 2012. godine počele sa radom prve solarne elektrane, u 2013. godini proizvodnja je počela i u prvoj vjetroelektrani u BiH (Moštre 1, općina Visoko, instalirane snage 300 kW).

U 2013. godini je ostvarena rekordna proizvodnja od 16.303 GWh električne energije, za 26% veća od proizvodnje iz 2012. godine. Dotoci koji su bili znatno veći od dugogodišnjeg prosjeka su rezultirali visokim nivoom proizvodnje električne energije u hidroelektranama: proizvedeno je 7.124 GWh, što je čak 71,7% više nego u prethodnoj godini. U termoelektranama je proizvedeno 8.940 GWh, što je povećanje od 3,7% u odnosu na ostvarenje u 2012. godini. Proizvodnja malih hidroelektrana, solarnih i vjetroelektrana iznosila je 234,2 GWh, a industrijskih elektrana 5,1 GWh.

Tokom 2013. godine ukupna potrošnja električne energije u BiH iznosila je 12.559 GWh i zabilježila je smanjenje od 0,5%, za razliku od porasta godinu dana ranije od 0,3%. Kupci priključeni na prijenosnu mrežu preuzeli su 2.623 GWh ili 2,9% manje, a kupci na distributivnoj mreži 9.571 GWh, što je 0,4% više nego prethodne godine.

24. decembra 2013. godine u 18,00 sati zabilježeno je maksimalno opterećenje elektroenergetskog sistema u 2013. godini koje je iznosilo 2.074 MW, i manje je od historijskog maksimuma od 2.173 MW postignutog 31. decembra 2010. godine u 18,00 sati.

Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži je značajno povećana sa iznosa od 16.752,1 GWh u prethodnoj godini na 18.936,8 GWh u 2013. godini. Prijenosni gubici su iznosili 343 GWh, odnosno 1,81% u odnosu na ukupnu energiju na prijenosnoj mreži, što je nešto manje od procentualnog iznosa tih gubitaka u 2012. godini, kada su iznosili 1,84%. Distributivni gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 1.105 GWh ili 11,5% u odnosu na na bruto distributivnu potrošnju, čime je dalje popravljen prošlogodišnji rezultat od 12,5%, koji je tada bio na najnižem nivou u posljednjih dvadesetak godina.

Ukupno je izvezeno 5.097 GWh, što je povećanje od 225% u odnosu na količinu izvoza u prethodnoj godini. Ovo je ujedno i najveći godišnji izvoz od kada postoji elektroenergetski sistem u BiH. Također, u martu 2013. godine je zabilježen i najveći historijski izvoz na mjesečnom nivou od 799 GWh. Registrirani tranzit električne energije preko prijenosne mreže BiH je iznosio 1.145 GWh, što je smanjenje od 46% u odnosu na 2012. godinu.

Izveštaj o radu DERK-a u 2013. godini omogućava pregled ciljeva više programa i projekata raznih institucija a naročito Evropske komisije i Energetske zajednice, koji pomažu realizaciju obaveza energetskog sektora BiH.

Revizijski izvještaj za još jednu poslovnu godinu ukazuje da DERK racionalno raspolaže svojim sredstvima, na tragu preporuka i zahtjeva nadležnih radnih tijela i oba doma Parlamentarne skupštine BiH, objektivno i istinito prikazujući njihov utrošak i stanje.

2. SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju je osnovala Parlamentarna skupština BiH donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Mirsad Salkić, sa drugim mandatom od 5 godina (od 30. decembra 2009. do 29. decembra 2014. godine), i
- Nikola Pejić, sa mandatom od 5 godina (od 25. septembra 2007. do 24. septembra 2012. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- Milorad Tuševljak, sa mandatom od 5 godina (od 10. augusta 2011. do 9. augusta 2016. godine).

Uočljivo je da je 24. septembra 2012. godine istekao prvi petogodišnji mandat jednom članu Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine. Imajući u vidu da je Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini definirano da Komisija radi u punom sastavu i da odluke donosi konsenzusom, a uvažavajući dosadašnju praksu, Nikola Pejić nastavlja obavljati funkciju člana Komisije do završetka procedure za imenovanje-reimenovanje jednog člana Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine.¹

Od uspostave Državne regulatorne komisije za električnu energiju njeni članovi se na ravnopravnom osnovu rotiraju na funkciji predsjedavajućeg svake godine. Ovu funkciju do 30. juna 2013. godine obavljao je Milorad Tuševljak. Mirsad Salkić aktuelni je predsjedavajući Komisije do 30. juna 2014. godine.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju organiziran je u četiri sektora:

- Sektor za tarife i tržišta,
- Sektor za licence i tehničke poslove,
- Sektor za pravne poslove,
- Sektor za finansijsko-administrativne poslove.

U funkciji efikasnijeg obavljanja poslova po potrebi se u DERK-u uspostavljaju tematski radni timovi, u čijem radu učestvuju zaposlenici iz različitih sektora.

¹ U vrijeme izrade ovog izvještaja postupak izbora jednog člana Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine nalazi se u proceduri u Vladi ovog entiteta. Nakon što prijedlog Vlade potvrdi Parlament Federacije BiH, nominacija se dostavlja Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, koje predlaže imenovanje Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

Korištenjem raznovrsnih oblika nadgradnje znanja i iskustva, odnosno jačanjem svojih stručnih kapaciteta DERK prati zahtjeve regulatorne prakse. Nova znanja se stječu na različitim strukovnim savjetovanjima, konferencijama i tematskim seminarima, u zemlji i inostranstvu, kao i učenjem na daljinu (eng. *distance e-learning*), koje postaje sve dominantnije u praksi Komisije. Sistematičnost obuke radi kontinuiranog usklađivanja znanja, vještina i prakse sa potrebama i očekivanjima institucije ostvaruje se i kroz stručne radionice Sekretarijata Energetske zajednice, obrazovne programe Regionalne asocijacije energetske regulatora (ERRA) i Škole regulacije u Firenci (FSR), te seminare Direkcije za evropske integracije, koji su u funkciji pristupanja i integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. U 2013. godini edukaciji zaposlenika pripomogla je i Italijanska fondacija “Centro Studi Enel”, koja je učešće na seminaru “Novi izazovi na tržištu električne energije u Mediteranskoj regiji”, što ga je organizirala u saradnji sa Međunarodnom agencijom za energiju (eng. *International Energy Agency – IEA*), omogućila i predstavnicima DERK-a.

Sa istim motivima je Agencija za međunarodnu saradnju SAD (USAID), u okviru projekta Asistencija regulativi i reformi energetskeg sektora (REAP) upriličila više radionica i seminara o maloprodajnom tržištu, profiliranjima opterećenja, o pomoćnim uslugama i balansnim poravnanjima, komercijalnim ugovorima i ulozi operatora distributivnog sistema. Ove edukativne programe, osim predstavnika regulatornih komisija, iskoristili su i predstavnici svih ključnih institucija elektroenergetskog sektora u BiH, uključujući nadležno državno i entitetska ministarstva, Vladu Brčko Distrikta BiH, sve tri elektroprivrede i Komunalno Brčko, Nezavisnog operatora sistema BiH i Elektroprijenosa BiH.

Posebnu priliku za razmjenu informacija i stjecanje novih saznanja su imali akteri Stručne debate o temi: *Obaveze Bosne i Hercegovine u implementaciji pravne stečevine Evropske unije u sektoru energije prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice*, koju su organizirale Komisija za vanjske poslove Predstavničkog doma i Komisija za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, saobraćaj i komunikacije Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH. U direktnom kontaktu sa predstavnicima Evropske unije i Energetske zajednice, te drugim međunarodnim stručnjacima su prodiskutirani brojni zahtjevi koje Bosna i Hercegovina mora ispuniti na svom putu ka Evropskoj uniji, od kojih je jedan i ispunjavanje obaveza iz Ugovora o uspostavi Energetske zajednice. Ovom prilikom je g. Janez Kopač, direktor Sekretarijata Energetske zajednice predstavio i zaključke *Izveštaja iz 2013. godine o implementaciji aquis-a prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice*. Uspješnosti debate značajan doprinos su dali i predstavnici Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

Izveštaj o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2012. godini, razmatran je i usvojen na sjednicama oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine,

- na 47. sjednici Predstavničkog doma održanoj 18. aprila 2013. godine, većinom glasova prisutnih, bez glasova protiv, uz dva uzdržana glasa,

- i na 29. sjednici Doma naroda održanoj 22. maja 2013. godine, jednoglasno.

DERK će i dalje biti posvećen osiguranju kontinuiranog profesionalizma osoblja kroz već afirmirane ali i kroz još efikasnije metode obuke, te upotrebu savremene tehničke opreme. Opravdanost ovakvog opredjeljenja potvrđuje i informatička, komunikacijska i prezentacijska osposobljenost većeg broja pojedinaca da svoja znanja i iskustva uspješno izlažu i na međunarodnim strukovnim skupovima regionalnog karaktera.

Pored stručnog usavršavanja svojih zaposlenika, DERK je, na adekvatan način, informirao i prenosio iskustva iz regulatorne prakse zaposlenicima reguliranih kompanija, a učestvovao je i u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela u regiji. DERK je također pružao kvalitetne stručne informacije o energetsom sektoru i njegovoj reformi, ne samo specijalistima iz sektora nego i široj javnosti.

U radu DERK-a nastaju velike količine raznovrsne dokumentacije. Broj dokumenata i informacija je u stalnom porastu. Čuvanje, vrednovanje, izlučivanje i zaštitu registratorske građe DERK kao njen stvaralac organizira pod stručnim nadzorom Arhiva Bosne i Hercegovine. Ovakva kooperacija omogućava da se ovi procesi odvijaju po strukovnim principima, znanjima i preporukama i kroz međusobno upoznavanje dviju institucija.

U izvještajnom periodu je samo tehnički neispravna ili otpisana i funkcionalno zastarjela oprema zamjenjivana novom.

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tokom 2013. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju je održala 17 redovnih sjednica, 29 internih sastanaka i organizirala 10 javnih rasprava, od čega je jedna imala formalni karakter.

U izvještajnom periodu Komisija je usvojila ili odobrila više dokumenata. Ovaj izvještaj predstavlja najznačajnija dokumenta koja su, u pravilu, usvajana kroz procese javnih rasprava.

Otvorenost prema javnosti kroz konsultacije i komunikaciju sa svim zainteresiranim članovima stručne ali i šire javnosti je temeljna orijentacija Komisije koja pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja. Praksu međusobne razmjene pribavljenih komentara javnosti, u istim ili sličnim postupcima, primjenjuju sva tri regulatorna tijela za električnu energiju u Bosni i Hercegovini.

3.1 Pravila i dokumenta DERK-a

Pravilnik o snabdijevanju kupaca električnom energijom u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je donijela *Pravilnik o snabdijevanju kupaca električne energije u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine* u skladu sa zakonskim ovlaštenjima da kao regulatorno tijelo djeluje i na području Brčko Distrikta BiH, te svojim obavezama i ovlaštenjima da stvara uvjete za neograničenu i slobodnu trgovinu i kontinuirano snabdijevanje električnom energijom i omogućava i ubrzava stvaranje tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini, rukovodeći se međunarodnom praksom i odgovarajućim uredbama i direktivama Evropske unije.

Donošenjem Pravilnika je nastavljen logičan vremenski slijed aktivnosti nakon donošenja *Odluke o obimu, uvjetima i vremenskom rasporedu otvaranja tržišta električne energije u BiH* iz juna 2006. godine, a zatim i *Odluke o snabdijevanju kvalificiranih kupaca električnom energijom u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine*, oktobra 2011. godine.

Cilj donošenja Pravilnika je razvoj i funkcioniranje tržišta električne energije u Brčko Distriktu BiH u okviru jedinstvenog tržišta električne energije u BiH. Pravilnik na potpuniji način obrađuje problematiku snabdijevanja kupaca električnom energijom i regulira pravo kupaca na slobodan izbor i promjenu snabdjevača električnom energijom, odnosno prava i procedure po kojima se kupac štiti u slučajevima kad ga snabdjevač prestane snabdijevati električnom energijom. U okviru

Na redovnim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa zakonom propisanim ovlaštenjima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne prirode.

U cilju pribavljanja komentara zainteresiranih lica i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću raspravu. U cilju rješavanja tehničkih pitanja u toku postupka i obrade proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička rasprava. U cilju utvrđivanja odlučujućih činjenica na osnovu kojih bi DERK mogao riješiti spor ili određene zahtjeve, održava se formalna rasprava.

Redovne sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

dokumenta je definiran subjekat koji na području Distrikta obavlja javnu uslugu, odnosno univerzalnu uslugu i uslugu rezervnog snabdijevanja za one kupce koji ostanu bez snabdjevača.

Postupak za donošenje *Pravilnika o snabdijevanju kupaca električne energije u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine* je vođen u drugoj polovini 2013. godine i okončan njegovim donošenjem u novembru 2013. godine.

Analiza pitanja u oblasti elektroenergetskog sektora u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine

U okviru uloge nadležnog regulatornog tijela u oblasti električne energije u Brčko Distriktu, DERK je krajem 2013. godine pripremio *Analizu pitanja u oblasti elektroenergetskog sektora u Brčko Distriktu BiH*.

Analiza daje preporuke usmjerene na uređenje funkcioniranja elektroenergetskog sektora u Brčko Distriktu BiH na još višem nivou. Dio tih preporuka primjenjiv je u aktuelnom momentu, a dio je trajno primjenjiv. Za potrebe ovog izvještaja se, iz većeg broja koje Analiza obrađuje, izdvaja nekoliko ključnih tema.

Analizom su obuhvaćene aktivnosti na razvoju primarne legislative kroz transpoziciju pravila Evropske unije, prije svega onih iz Trećeg paketa, koje uključuju izradu novog *Zakona o prijenosu električne energije, regulatoru i tržištu električne energije u BiH* i novog *Zakona o električnoj energiji Brčko Distrikta BiH*, te seta zakonskih i podzakonskih akata kojim bi se regulirala oblast proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora u Brčko Distriktu BiH.

U pogledu aktuelnog načina nabavke električne energije za potrebe Distrikta, Analiza preporučuje da se isti zadrži do vremena kada to prestanu zahtijevati uvjeti na tržištu električne energije u BiH. Iz naglašene potrebe provedbe *Pravilnika o snabdijevanju kupaca električne energije u Brčko Distriktu BiH*, evidentiraju se daljnji pravci aktivnosti: noveliranje *Metodologije za izradu tarifa za usluge distribucije električne energije u Brčko Distriktu BiH*, pokretanje tarifnog postupka za određivanje kako mrežnih tarifa, tako i tarifa za domaćinstva i male kupce i preporučeno smanjenje, odnosno otklanjanje postojeće unakrsne subvencije između pojedinih kategorija kupaca.

Posebno je obrađena problematika licenciranja subjekata za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji BiH, a koji su registrirani u Distriktu. S obzirom na naglašenu činjenicu da značajna sredstva koja JP "Komunalno Brčko" koristi u funkciji distribucije i snabdijevanja električne energije nisu formalno u vlasništvu

preduzeća, Vladi Distrikta je još jednom ukazano na neophodnost reguliranja vlasničkog odnosa nad osnovnim sredstvima.

Analiza daje preporuke i u oblasti regulatornog nadzora i izvještavanja, energetske efikasnosti, inteligentnih (naprednih) brojila, te razvoju distributivnih pravila u skladu sa Evropskim mrežnim pravilima.

Analiza je potvrdila potrebu odvijanja kontinuirane i koordinirane saradnje DERK-a sa predstavnicima Vlade Brčko Distrikta BiH i JP "Komunalno Brčko", kako u domenu izrade normativnih akata, tako i u razmjeni praktičnih iskustava i edukaciji iz različitih sfera funkcioniranja elektroenergetskog sektora, posebno tržišta električne energije.

Aktivnosti na primjeni Pravilnika o licencama

U maju 2013. godine je donesena *Odluka o visini jednokratne naknade za provođenje postupka u skladu sa Pravilnikom o licencama*. Ovaj novi Pravilnik, usvojen krajem 2012. godine, izrađen je zbog potrebe realizacije proširenih ovlaštenja DERK-a i upotpunjavanja cjelovitosti regulatornog okvira u domenu proizvodnje, distribucije i snabdijevanja električnom energijom kupaca u Brčko Distriktu BiH, umjesto u istu svrhu ranije primjenjivanih privremenih pravila.

Donesenom Odlukom se propisuje visina jednokratne naknade koja se plaća prilikom podnošenja zahtjeva za izdavanje, izmjenu, suspenziju i ukidanje licenci za djelatnosti u kojima regulatornu funkciju ima DERK. Istom odlukom je određena visina naknade i u postupcima kod prodaje, dodjele, iznajmljivanja ili prijenosa licence na neki drugi način, koji se također vode u skladu sa Pravilnikom o licencama. Donošenjem ove odluke su smanjeni iznosi naknada u postupcima izdavanja licenci.

Registar trgovaca

U skladu sa novim Pravilnikom o licencama, a u cilju praćenja jedinstvenog tržišta električne energije na području Bosne i Hercegovine, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u februaru 2013. godine ustanovila jedinstveni Registar trgovaca električnom energijom sa odgovarajućom licencom, odnosno dozvolom za trgovinu električnom energijom.

Registar trgovaca električnom energijom se vodi na osnovu podataka o licencama za trgovinu izdatim od Državne regulatorne komisije, te podataka o dozvolama za snabdijevanje drugog reda izdatim od Regulatorne komisije za energiju u

Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK) i licencama za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom izdanim od Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske (RERS). Registar trgovaca električnom energijom se vodi u elektronskoj formi i objavljuje u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

Registar trgovaca evidentira da se od početka 2014. godine trgovinom električne energije može baviti 27 subjekata. Od toga, 24 subjekta se mogu baviti unutrašnjom, a 25 međunarodnom trgovinom.

Novi koncept pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sistema u BiH

Bez efikasnog tržišta pomoćnih usluga nije moguće u potpunosti provesti deregulaciju energetskog sektora i uspostaviti jedinstveno liberalizirano tržište električne energije u Bosni i Hercegovini. Zbog toga se, uz uvažavanje međunarodne obaveze BiH o potpunom otvaranju tržišta električne energije od 1. januara 2015. godine, Državna regulatorna komisija za električnu energiju odlučila ustanoviti novi način pružanja pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sistema BiH, koji će za razliku od dosadašnjeg potpuno reguliranog pristupa biti baziran na tržišnim principima.

U ovu svrhu, DERK je najprije osigurao izradu analize koju je konsultantska kuća svjetskog renomea - DNV KEMA Energy & Sustainability/KEMA Consulting GmbH izložila u dokumentu: *Prijedlog rješenja za unapređenje pomoćnih usluga i mehanizma za balansiranje u BiH*. Nakon ocjene DERK-a i Nezavisnog operatora sistema u BiH da isti osigurava stabilan, pouzdan i siguran rad elektroenergetskog sistema i ispunjavanje međunarodnih obaveza BiH, prije svega prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice, te Evropskoj mreži operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (eng. *European Network of Transmission System Operators for Electricity – ENTSO-E*) i njenoj Regionalnoj grupi Kontinentalne Evrope, odnosno Kontrolnom bloku SHB, zajednički formiran tim Konsultanta, DERK-a i NOS-a BiH je pristupio razradi dokumenta do nivoa koncepta pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sistema BiH.

Završetak aktivnosti na izradi koncepta i ustanovljavanju novog načina pružanja pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sistema BiH je planiran za 2014. godinu.

3.2 Dokumenta koja odobrava DERK

Indikativni plan razvoja proizvodnje za period 2014 – 2023. godina

Indikativni plan razvoja proizvodnje se izrađuje svake godine za desetogodišnji period. Svrha plana je da informira sadašnje i buduće korisnike elektroenergetskog sistema o potrebama i postojećim projektima izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Istovremeno, ovaj plan se koristi i kao jedan od osnova za izradu *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže u Bosni i Hercegovini*, koji se, obuhvatajući i problematiku novih prekograničnih vodova, također razrađuje svake godine pokrivajući period od deset godina.

Osnovni cilj Indikativnog plana razvoja proizvodnje je analiza bilansa snage i energije na prijenosnoj mreži za narednih deset godina. Izrada ovog dokumenta je i u funkciji ispunjavanja obaveza prema Evropskoj mreži operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E). Nezavisni operator sistema u BiH, kao i svi drugi operatori sistema udruženi u ENTSO-E, ima obavezu da dâ svoj doprinos u izradi *Evropskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* (TYNDP) koji se, u skladu sa Uredbom 714/2009/EC o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije, priprema svake druge godine.² U tom smislu, NOS BiH ima obavezu dostave planova razvoja elektroenergetskog sistema BiH koji su bazirani na potrošnji, proizvodnji koja uključuje i nove izvore, te planiranim pojačanjima interne prijenosne mreže i inter-konektora. Navedene aktivnosti pretpostavljaju i podrazumijevaju punu koordinaciju na regionalnom nivou uz analizu mogućih zagušenja na internoj mreži i prekograničnim vodovima.

Koristeći prethodno sedmogodišnje iskustvo u pripremi ove vrste planova, NOS BiH je za izradu Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period od 2014. do 2023. godine osigurao kvalitetne ulazne podatke, kojim se plan ne samo vremenski pomjerio za jednu godinu, već i ažurirao i poboljšao. Obavljena javna rasprava o dokumentu je potvrdila date prognoze potrošnje, novih proizvodnih kapaciteta i bilansa snage i energije na prijenosnoj mreži.

Posebna pažnja u razvoju elektroenergetskog sistema ukazana je priključenju vjetroelektrana na prijenosni sistem. NOS BiH je

² Prvi *Evropski plan razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* ENTSO-E je objavio 5. jula 2012. godine, nakon dvogodišnjeg rada. Agencija za saradnju energetskih regulatora (ACER) svoje mišljenje o ovom TYNDP objavila je 5. septembra 2012. godine. U toku je izrada Drugog TYNDP koji će biti upućen u javnu raspravu sredinom 2014. godine i objavljen u decembru iste godine.

izradio, a DERK prihvatio *Procjenu granične snage integracije vjetroelektrana za priključak na prijenosnu mrežu* prema kojoj se za priključak na prijenosnu mrežu BiH do 2019. godine može odobriti iznos instalirane snage vjetroelektrana do 350 MW.

U skladu sa prihvaćenim principom da se raspodjela procijenjene granične snage vjetroelektrana između entiteta bazira na proporcionalnom udjelu instaliranih kapaciteta, definirano je da taj udio za Federaciju BiH iznosi do 230 MW, a za Republiku Srpsku do 120 MW. Uvažavajući ovu raspodjelu nadležna ministarstva u entitetima, u skladu sa svojim registrima projekata obnovljivih izvora energije i kogeneracije su dostavila liste potencijalnih projekata za izgradnju vjetroelektrana.

Bilansi snage i energije za narednih deset godina upućuju na neophodnost da se što prije počne sa realizacijom planirane dinamike izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Ukoliko dođe do daljnjeg prolongiranja rokova puštanja u pogon novih proizvodnih kapaciteta, realna je mogućnost da Bosna i Hercegovina bude suočena sa nedostajućom proizvodnjom u odnosu na ukupnu potrošnju električne energije u BiH.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u maju 2013. godine donijela *Odluku o odobrenju Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period 2014 – 2023. godine*. Vrijeme donošenja Odluke je u skladu sa izmijenjenom dinamikom utvrđivanja i odobravanja Indikativnog plana definiranom u Mrežnom kodeksu, sve u cilju blagovremenog obezbjeđenja neophodnih podataka za daljnje aktivnosti na planiranju razvoja, a posebno utvrđivanja *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* za naredni desetogodišnji period.

Zaključak o odobrenju zaključenja “Sporazuma o zajedničkoj regulacijskoj rezervi u Kontrolnom bloku SHB”

DERK je u decembru 2013. godine donio zaključak kojim je odobrio zaključenje Sporazuma o zajedničkoj regulacijskoj rezervi u Kontrolnom bloku SHB, između operatora prijenosnih sistema Slovenije (ELES), Hrvatske (Hrvatski operator prijenosnog sistema – HOPS) i Bosne i Hercegovine (Nezavisni operator sistema u BiH – NOS BiH).

Sporazum je rezultat zajedničkog rada i uspješne saradnje operatora u zajedničkom Kontrolnom bloku SHB (Slovenija – Hrvatska – Bosna i Hercegovina), kao dijelu Evropske mreže operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E) i njene Regionalne grupe Kontinentalne Evrope.

Implementacija Sporazuma omogućit će efikasniji način korištenja raspoloživih izvora za zadovoljenje potrebe za aktiviranjem rezerve snage unutar bloka SHB. Prema tome, svi uključeni operatori sistema bit će u mogućnosti da u svojim

zemljama smanje potrebne količine zakupa rezerve snage i tako iskoriste prednosti sinergijskih efekata konstruktivne saradnje unutar zajedničkog Kontrolnog bloka.

Ovo je posebno dobrodošlo u vremenu u kojem se svi evropski operatori sistema suočavaju sa teškoćama predviđanja proizvodnje iz obnovljivih izvora energije, čija stohastička priroda predstavlja nove rizike u radu i stvara teškoće koje mogu dovesti u pitanje siguran i pouzdan rad elektroenergetskih sistema.

Potpisivanje *Sporazuma o zajedničkoj regulacijskoj rezervi u Kontrolnom bloku SHB* se očekuje u januaru 2014. godine.

Odluka o odobrenju Odluke o izmjenama i dopunama Općih uvjeta za isporuku i snabdijevanje električnim energijom Brčko Distrikta BiH

U cilju izrade kvalitetnijeg dokumenta i otklanjanja nedostataka uočenih u praksi, početkom 2013. godine JP “Komunalno Brčko” je pokrenulo aktivnosti na izmjenama i dopunama Općih uvjeta za isporuku i snabdijevanje električnom energijom Brčko Distrikta BiH. Javna rasprava o Nacrtu dokumenta je obavljena krajem maja 2013. godine, nakon čega je Upravni odbor regulirane kompanije donio Odluku o izmjenama i dopunama Općih uvjeta za isporuku i snabdijevanje električnim energijom Brčko Distrikta BiH i dostavio je DERK-u na odobrenje.

Izmijenjeni i dopunjeni Opći uvjeti, između ostalog, definiraju način na koji se utrošena električna energija mjeri, očitava, obračunava i naplaćuje, uvjete i način priključenja objekata krajnjih kupaca ili proizvođača električne energije na distributivnu mrežu, tehničke karakteristike u vezi tačnosti mjernih uređaja, tretman neovlašteno utrošene električne energije i način njene i naplate, te postupak informiranja krajnjih kupaca u slučaju obustave i ograničenja u isporuci električne energije.

DERK je u okviru svojih ovlaštenja u julu 2013. godine donio *Odluku o odobrenju Odluke o izmjenama i dopunama Općih uvjeta za isporuku i snabdijevanje električnim energijom Brčko Distrikta BiH*.

3.3 Postupci izdavanja licenci

Tokom 2013. godine DERK je izdao deset licenci za različite djelatnosti u elektroenergetskom sektoru, a u vrijeme izrade ovog izvještaja, intenzivno radi na rješavanju još tri podnijeta zahtjeva.

U januaru 2013. godine “Elektroprijenosu Bosne i Hercegovine” a.d. Banja Luka je obnovljena licenca za djelatnost prijenosa

električne energije, sa periodom važenja od deset godina. U istom mjesecu su izdate licence Javnom preduzeću za komunalne djelatnosti “Komunalno Brčko” d.o.o. Brčko za djelatnost distribucije električne energije u Brčko Distriktu BiH (licenca izdana za period od 19.1.2013. do 31.10.2020.), te za djelatnost snabdijevanja električnom energijom nekvalificiranih kupaca u Brčko Distriktu BiH (licenca izdana za period od 19.1.2013. do 31.10.2017.).

Zbog isteka roka važenja prethodno izdate licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom proveden je postupak i obnovljena je licenca preduzeća “ENERGY FINANCING TEAM” d.o.o. Trebinje na period važenja od pet godina (mart 2013).

Privremene licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom su također dodijeljene i subjektima koji se prvi put pojavljuju sa zahtjevima:

- “PETROL BH OIL COMPANY” d.o.o. Sarajevo (februar 2013.),
- “PROFECTIO ENERGIJA” d.o.o. Široki Brijeg (mart 2013.),³
- “Steelmin BH” d.o.o. Jajce (septembar 2013.) – međunarodna trgovina električnom energijom za vlastite potrebe,
- “Elektro energija BH” d.o.o. Banja Luka (septembar 2013.),
- “HEP-Trade” d.o.o. Mostar (novembar 2013.),
- “Danske Commodities BH” d.o.o. Sarajevo (decembar 2013.).

U toku su postupci na obradi zahtjeva za obnavljanje, odnosno izdavanje licenci:

- za međunarodnu trgovinu: EZPADA d.o.o. Mostar i “KTG Zenica” d.o.o. Zenica, te
- za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji BiH: JP “Komunalno Brčko” d.o.o. Brčko.

Kao vlasnici licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom, u prethodnom periodu su registrirani i “Rudnap” d.o.o. Banja Luka, “GEN-I” d.o.o. Sarajevo, “Interenergo” d.o.o. Sarajevo, “KORLEA” d.o.o. Mostar,

³ U septembru 2013. godine promijenjeni su naziv i sjedišta društva, te je DERK nakon provedenog postupka u oktobru 2013. godine donio Odluku prema kojoj “Profectio energija” d.o.o. Široki Brijeg, vlasnik privremene licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom, nastavlja sa korištenjem ranije dodijeljene licence kao: “Proenergy” d.o.o. Mostar.

“Alpiq Energija BH” d.o.o. Sarajevo, “Repower Adria” d.o.o. Sarajevo, ČEZ BiH d.o.o. Sarajevo, “COMSAR ENERGY TRADING” d.o.o. Banja Luka, HSE BH d.o.o. Sarajevo, EL-EN SOLUTIONS d.o.o. Banja Luka, Axpo BH d.o.o. Sarajevo, MH “Elektroprivreda Republike Srpske” Matično preduzeće, a.d. Trebinje, JP “Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne” d.d. Mostar, JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo, te “ALUMINIJ” d.d. Mostar i “B.S.I.” d.o.o. Jajce (uvoz električne energije za vlastite potrebe). Licencu za obavljanje djelatnosti nezavisnog operatora sistema ima “Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini” Sarajevo.

U novembru 2013. godine, na zahtjev samog vlasnika licence, donesena je Odluka prema kojoj je 31. decembra 2013. godine prestalo važenje privremene licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom, ranije izdate društvu “ČEZ BiH” d.o.o. Sarajevo. (Privremena licenca isticala je 28. februara 2014. godine).

Također, na zahtjev “KTG Zenica” d.o.o. Zenica kao vlasnika licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom, DERK je najprije donio Odluku kojom je suspendirao korištenje licence u periodu od 1. aprila 2013. godine do 30. septembra 2013. godine, a potom i Odluku kojom suspenziju produžio do 30. aprila 2014. godine. Ovim je uvažio slobodu izbora vlasnika licence da u skladu sa svojim poslovnim interesima disponira pravom da određeno vrijeme prestane obavljati djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom.

“Elektroprijenos Bosne i Hercegovine” a.d. Banja Luka je svake godine pa i ove u odnosu na stanje prethodne godine ažurirao i prijavljivao promjene u *Pregledima objekata koje koristi u obavljanju djelatnosti prijenosa električne energije*, kao i u *Pregledima dalekovoda* koji nisu u njegovom vlasništvu i nisu u funkciji prijenosa električne energije u BiH, o čemu je DERK u maju 2013. godine donio odgovarajuće zaključke.

3.4 Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata

Tokom godine DERK prati djelovanje licenciranih subjekata te njihovu usklađenost sa propisanim uvjetima korištenja licenci, prije svega nadzorom reguliranih djelatnosti koje obavljaju NOS BiH, Elektroprijenos BiH i JP “Komunalno Brčko”. Praćenje aktivnosti se vrši analizom redovnih i vanrednih izvještaja koje podnose svi licencirani subjekti, kao i putem posjeta vlasnicima licenci, sa ili bez najave. Vlasnici licenci podnose godišnje, polugodišnje, mjesečne i dnevne izvještaje o pojedinim aktivnostima, kako onim finansijske, tako i tehničke i

organizacijske prirode. Također, dostupni su i izvještaji vlasnika licenci o vanrednim pogonskim događajima u sistemu.

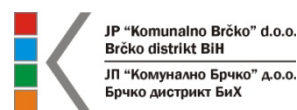
Posjete stručnog osoblja DERK-a reguliranim subjektima omogućavaju direktan uvid u njihove dokumente i aktivnosti što ima veliki značaj, naročito prilikom analize finansijske pozicije subjekata sa stanovišta primjene odobrenih tarifa.

Tokom novembra 2013. godine su obavljene posjete reguliranim subjektima u funkciji regulatornog nadzora, i to:

- JP “Komunalno Brčko”,
- “Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini”, i
- “Elektroprijenos Bosne i Hercegovine”

Od JP “Komunalno Brčko” je ponovno zatraženo da izvrši računovodstveno razdvajanje djelatnosti koje nisu vezane za elektroenergetski sektor, te da ispuni obaveze u pogledu evidentiranja svih prihoda po osnovu rada Radne jedinice *Elektrodistribucija* odvojeno od prihoda koje preduzeće ostvaruje drugim svojim djelatnostima (proizvodnja i distribucija vode, održavanje i uređenje javnih površina, te prikupljanje, odvoz i deponiranje komunalnog otpada). Osim navedenog DERK je podsjetio regulirani subjekat na obavezu reguliranja vlasničkih odnosa nad osnovnim sredstvima u funkciji distribucije i snabdijevanja električnom energijom, a uključivanje u rješavanje ovog pitanja zatraženo je i od Vlade Brčko Distrikta BiH. Vlasnik licence je upućen da donese dugoročni plan investicija u kome bi se iskazala potrebna sredstva kao i način njihovog obezbjeđivanja te da dostavi odluke o investicijama, sa podlogama na kojima su zasnovane. Komunalno Brčko je naloženo da državnom regulatoru osigura potpunije pokazatelje kontinuiteta snabdijevanja, kao i komercijalnog kvaliteta isporuke električne energije u skladu sa *Općim uvjetima za isporuku i snabdijevanje električnom energijom Brčko Distrikta BiH*.

Zaključci DERK-a su obavezali članove Uprave i Upravnog odbora NOS-a BiH da se Kompanija striktno pridržava okvira odobrenih troškova i rashoda koji su joj odobreni odlukama regulatora, te da unapređuje upravljanje troškovima i rashodima, a posebno troškovima radne snage. Nadalje, NOS-u BiH je naloženo da se aktivno priprema za provođenje zajedničkih aukcija sa susjednim operatorima sistema, da počne sa praćenjem kvaliteta napona u skladu sa standardom EN 50160, te da u saradnji sa elektroprivrednim preduzećima u BiH smanjuje neželjena odstupanja kontrolnog područja BiH unutar SHB bloka.

Po zaključcima nakon obavljenog regulatornog nadzora u Elektroprivredosu BiH, kompaniji je naloženo da bez odlaganja provede aktivnosti na donošenju Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže i Godišnjeg plana investicija uvažavajući podatke iz odobrenog Indikativnog plana razvoja proizvodnje, kao i rezultate regionalnih inicijativa, planova i studija. Elektroprivreda BiH treba da donese dokumenta potrebna za neposrednu primjenu Pravilnika o priključku, da informira o aktivnostima na oročavanju gotovinskih sredstava radi stjecanja dodatnih finansijskih prihoda, da konstantno unapređuje kvalitet snabdijevanja, prvenstveno kroz unapređivanje pogonske spremnosti objekata i dalekovoda, kao i intenziviranje planiranih aktivnosti na proširenju postojeće i izgradnji nove mreže.

2013. godina je bila godina u kojoj se funkcioniranje Kompanije nastavilo odvijati uz brojne probleme, ali i godina u kojoj ih se permanentno pokušavalo riješavati. Značajan progres je postignut u naporima na vraćanju Kompanije u puno funkcionalno stanje. Na skupštini akcionara/dioničara u decembru 2013. godine su usvojeni godišnji finansijski izvještaji od 2007. do 2011. i dogovoreno intenziviranje aktivnosti na donošenju *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže*. Izabran je novi generalni direktor kompanije. Vijeće ministara BiH je imenovalo pet novih članova Upravnog odbora. Između akcionara/dioničara je postignut dogovor da se izmjenama *Zakona o osnivanju kompanije za prijenos električne energije u BiH*, stvore pravne pretpostavke za raspodjelu dijela akumulirane dobiti Kompanije i prije isteka perioda od deset godina nakon njene registracije.

DERK vjeruje da će u 2014. godini Vijeće ministara BiH i Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH – kreator politike u pogledu elektroprivrednog sistema u Bosni i Hercegovini, i entitetske vlade – vlasnici, odnosno članovi Skupštine akcionara/dioničara Elektroprivredosa BiH, nastaviti saradnju i rješavanje pitanja koja se odnose na uspješan rad i upravljanje Kompanijom.

3.5 Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sistema

Elektroenergetski sistem BiH je u toku godine radio stabilno i bez većih problema. Svim korisnicima sistema je omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvaliteta. Izvršeni su planirani i naknadno traženi radovi u prijenosnoj mreži u funkciji tekućeg i investicionog održavanja. Realizirana je proizvodnja koja prevazilazi bilansima planirane veličine, kao i sve transakcije koje su ugovorili trgovci električne energije.

Tabela 1. Neisporučena električna energija usljed zastoja na prijenosnoj mreži

	2009		2010		2011		2012		2013	
	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min
ENS _{nepI}	1.570,86	17.683	1.340,79	22.865	906,80	14.593	2.499,08	110.506	494,74	17.484
ENS _{pl}	2.252,23	35.225	2.042,28	33.842	2.106,92	36.032	1.081,15	47.807	1.362,40	29.940
<i>Ukupno</i>	3.823,09	52.908	3.383,07	56.707	3.013,72	50.625	3.580,23	158.313	1.857,14	47.424

Tabela 2: Prosječno vrijeme prekida na prijenosnoj mreži po mjesecima (min)

Mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
AIT ₂₀₁₁	0,7698	0,6631	1,9833	10,9127	8,3742	10,6196	13,6533	4,2118	17,9519	15,3561	5,7561	6,4662
AIT ₂₀₁₂	1,7559	66,6730	0,9586	10,4317	11,5640	5,8708	5,6832	4,4618	13,2911	11,3357	12,6825	3,4717
AIT ₂₀₁₃	4,4568	9,4367	6,2339	10,8451	3,5897	9,4802	8,9578	3,8633	10,8216	9,1419	3,4251	3,8644

Podaci o neisporučenoj električnoj energiji (ENS) usljed neplaniranih prekida snabdijevanja (ENS_{nepI}), kao i neisporučenoj električnoj energiji usljed planiranih prekida (ENS_{pl}) na prijenosnoj mreži BiH za period od 2009. do 2013. godine su dati u tabeli 1. Uočljivo je da je ukupna neisporučena energija u 2013. godini manja nego u prethodnim godinama.

Tabela 2 sadrži podatke o kontinuitetu napajanja, odnosno prosječnom trajanju prekida na visokonaponskoj prijenosnoj mreži AIT (eng. *Average Interrupted Time*).

Tokom 2013. godine je došlo do 495 ispada na visokonaponskoj mreži, od toga 236 na 110 kV, 191 na 220 kV i 45 na 400 kV mreži. Tokom godine nije bilo ispada koji su mogli rezultirati značajnijim ugrožavanjem stabilnosti rada elektroenergetskog sistema BiH. Najznačajniji događaj u protekloj godini je kvar na transformatoru 440/220 kV, 400 MVA, u trafostanici TS 400/x kV Trebinje. Transformator je popravljen i pušten u rad u septembru 2013. godine.

U elektroenergetskom sistemu BiH su tokom cijele 2013. godine, a naročito u periodu od marta do maja, kao i oktobru i novembru registrirani povišeni naponi na 220 kV i 400 kV mreži. Najizraženija pojava povišenih napona je bila za vrijeme vikenda i praznika, kada je potrošnja najmanja. Najveća odstupanja i dužina trajanja napona viših od dozvoljenih su bila prvenstveno na 400 kV mreži, zatim na 220 kV mreži dok su naponi na 110 kV mreži ostali u dozvoljenim granicama prvenstveno zahvaljujući uspješnoj regulaciji transformatora 110/x kV pod opterećenjem.

Slabu opterećenost 400 kV dalekovoda, kao osnovni uzrok nastanka i trajanja previsokih napona, ističe studija

“*Tehnoekonomski aspekti regulacije napona kao pomoćne (sistemske) usluge – identifikacija i sanacija nedozvoljenih napona na prijenosnoj mreži BiH*”. Pojava previsokih napona može za posljedicu imati skraćenje radnog vijeka opreme i postrojenja čime se povećavaju troškovi održavanja, a u nekim slučajevima i investicijski troškovi. Navedena studija daje pregled mogućih rješenja koja bi mogla preduprijeti negativne efekte pojave visokih napona na prijenosnoj mreži.

Tokom 2013. godine su primjenjivane različite mjere za sniženje previsokih napona. U nekim situacijama se pristupilo i isključivanju 400 kV i 220 kV dalekovoda, pri čemu se vodilo računa o kriteriju sigurnosti snabdijevanja.

Stanje prijenosne mreže u toku 2013. godine je neznatno promijenjeno u odnosu na prethodnu godinu. Dalekovod 110 kV Livno – Tomislavgrad je polovinom 2013. godine dobio upotrebnu dozvolu. U probni rad su ušla dva međudržavna dalekovoda. Puštanjem u probni rad nove transformatorske stanice 220/110 kV Plat u Hrvatskoj, jedan od dva postojeća dalekovoda na 220 kV naponskom nivou koji su direktno povezivali HE Dubrovnik i TS Trebinje je uveden u TS Plat, te je kao takav zadobio status međudržavnog voda. Drugi međudržavni dalekovod koji je pušten na naponskom nivou 110 kV je dalekovod koji je u prethodnom periodu radio na 35 kV naponskom nivou između Ljubuškog i Vrgorca (Hrvatska).⁴

U 2013. godini PHE Čapljina nije radila u pumpnom režimu.

Kvalitet rada elektroenergetskog sistema se prati analizom podataka Elektroprijenosa BiH o tehničkim aspektima rada prijenosnog sistema, koji se pored pokazatelja kontinuiteta napajanja potrošača ENS i AIT iskazuju i parametrima SAIFI i SAIDI.

Parametri tipa SAIFI i SAIDI se dobijaju praćenjem broja i trajanja zastoja u Elektroprijenosovim objektima, koji su za posljedicu imali prekid snabdijevanja kupaca direktno priključenih na prijenosnu mrežu i/ili beznaponsko stanje srednjenaponskih odvoda u trajanju dužem od tri minute.

U tabelama 3 i 4 su predstavljeni parametri tipa SAIFI i SAIDI za prethodnih pet godina. Tabela 3 uzima u obzir samo zastoje uzrokovane dešavanjima na mreži u nadležnosti Elektroprijenosa BiH, a tabela 4 i zastoje srednjenaponskih odvoda u Elektroprijenosovim transformatorskim stanicama uzrokovanih dešavanjima u distributivnoj mreži. Parametri su znatno nepovoljniji u tabeli 4, s obzirom na razgranatost i veličinu distributivne mreže koja je u praksi češće podložna različitim vrstama kvarova.

⁴ Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine data je u prilogu C ovog Izvještaja.

SAIFI (eng. System Average Interruption Frequency Index) označava prosječan broj prekida napajanja po kupcu tokom godine

SAIDI (eng. System Average Interruption Duration Index) označava prosječno trajanje prekida napajanja u minutama po kupcu tokom godine

ENS (eng. Energy Not Supplied) – neisporučena električna energija

Tabela 3. SAIFI i SAIDI parametri za prijenosnu mrežu

	2009	2010	2011	2012	2013
SAIFI Planirani zastoji	1,89	2,06	0,90	0,87	0,83
SAIFI Neplanirani zastoji	1,73	1,00	0,94	1,16	1,01
SAIFI Ukupno	3,62	3,06	1,84	2,03	1,84
SAIDI Planirani zastoji (min/kupcu)	324,46	213,07	142,69	146,62	124,36
SAIDI Neplanirani zastoji (min/kupcu)	77,14	94,17	52,00	142,24	55,69
SAIDI Ukupno (min/kupcu)	401,60	307,24	194,69	288,87	180,05

Tabela 4. SAIFI i SAIDI parametri za prijenosnu mrežu uključujući i ispade srednjenaponskih odvođa uzrokovane zastojima u distributivnoj mreži

	2009	2010	2011	2012	2013
SAIFI Planirani zastoji	6,16	7,08	4,93	4,27	4,52
SAIFI Neplanirani zastoji	11,85	10,04	9,07	8,53	9,35
SAIFI Ukupno	18,01	17,12	14,00	12,80	13,87
SAIDI Planirani zastoji (min/kupcu)	810,02	533,78	516,17	393,93	404,33
SAIDI Neplanirani zastoji (min/kupcu)	661,66	742,87	459,32	729,96	474,87
SAIDI Ukupno (min/kupcu)	1.471,68	1.276,65	975,49	1.123,89	879,20

3.6 Postupci određivanja tarifa

Postupak određivanja tarifa za rad nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge pokrenut u 2012. godini

Postupak određivanja tarifa za rad nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge je pokrenut na inicijativu reguliranog subjekta u novembru 2012. godine, a okončan donošenjem odgovarajuće odluke u januaru 2013. godine.

Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini ima stabilne rashode i pored izraženog porasta troškova iz osnova međunarodne saradnje, a koji se u najvećoj mjeri odnose na članarine u međunarodnim udruženjima i rad u njihovim radnim grupama. Dodatni trošak u odnosu na raniji period je i naknada za finansiranje Projektna kompanije Ureda za koordinirane aukcije jugoistočne Evrope (SEE CAO). Intenziviran rad na međunarodnom planu je posljedica sve većeg stepena integracije evropskih energetske mreža i sistema.

Postupak određivanja tarifa za rad nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge pokrenut u 2013. godini

U skladu sa zakonom propisanom obavezom da svake godine podnosi na uvid zahtjeve za prihode i rashode za narednu godinu, kao i troškove koje namjerava zaračunati po svojim tarifama za rad sistema, NOS BiH je i u novembru 2013. godine podnio takav zahtjev u okviru kojeg je predočio i obrazložio planirane prihode, rashode i troškove za 2014. godinu.

Stagnacija u potrošnji, odnosno u preuzimanju električne energije sa prijenosne mreže u prethodne dvije godine, pa čak i podbačaj u odnosu na planske veličine, uzrokovala je slabije ostvarenje finansijskog plana NOS-a BiH u 2013. godini, a samim tim i korekciju potrebnog prihoda za 2014. godinu kroz neznatno podešavanje tarife.

Radi očuvanja likvidnosti NOS-a BiH, ovom reguliranom subjektu je odobren i dio sredstava za formiranje neophodnih finansijskih rezervi.

Paralelno sa postupkom utvrđivanja tarifa za rad NOS-a BiH vođen je i postupak za određivanje tarifa za pomoćne usluge. Svjestan svih nedostataka postojećeg modela u pružanju pomoćnih usluga, DERK je odlučio tokom 2014. godine poduzeti aktivnosti kojima želi unaprijediti ovaj izuzetno važan segment rada elektroenergetskog sistema.

Naredni tarifni postupci

Na osnovu diskusije provedene nakon obavljenog regulatornog nadzora u Elektroprijenosu BiH i JP Komunalnom Brčko i prikupljenih podataka i informacija o poslovanju ovih subjekata, DERK je u novembru 2013. godine odlučio da će tarifni postupak za određivanje tarifa za usluge prijenosa električne energije i tarifni postupak za određivanje tarifa za kupce električne energije u Brčko Distriktu BiH, pokrenuti u martu 2014. godine, nakon što budu poznati finansijski pokazatelji poslovanja Elektroprijenosu BiH i JP Komunalno Brčko u 2013. godini.

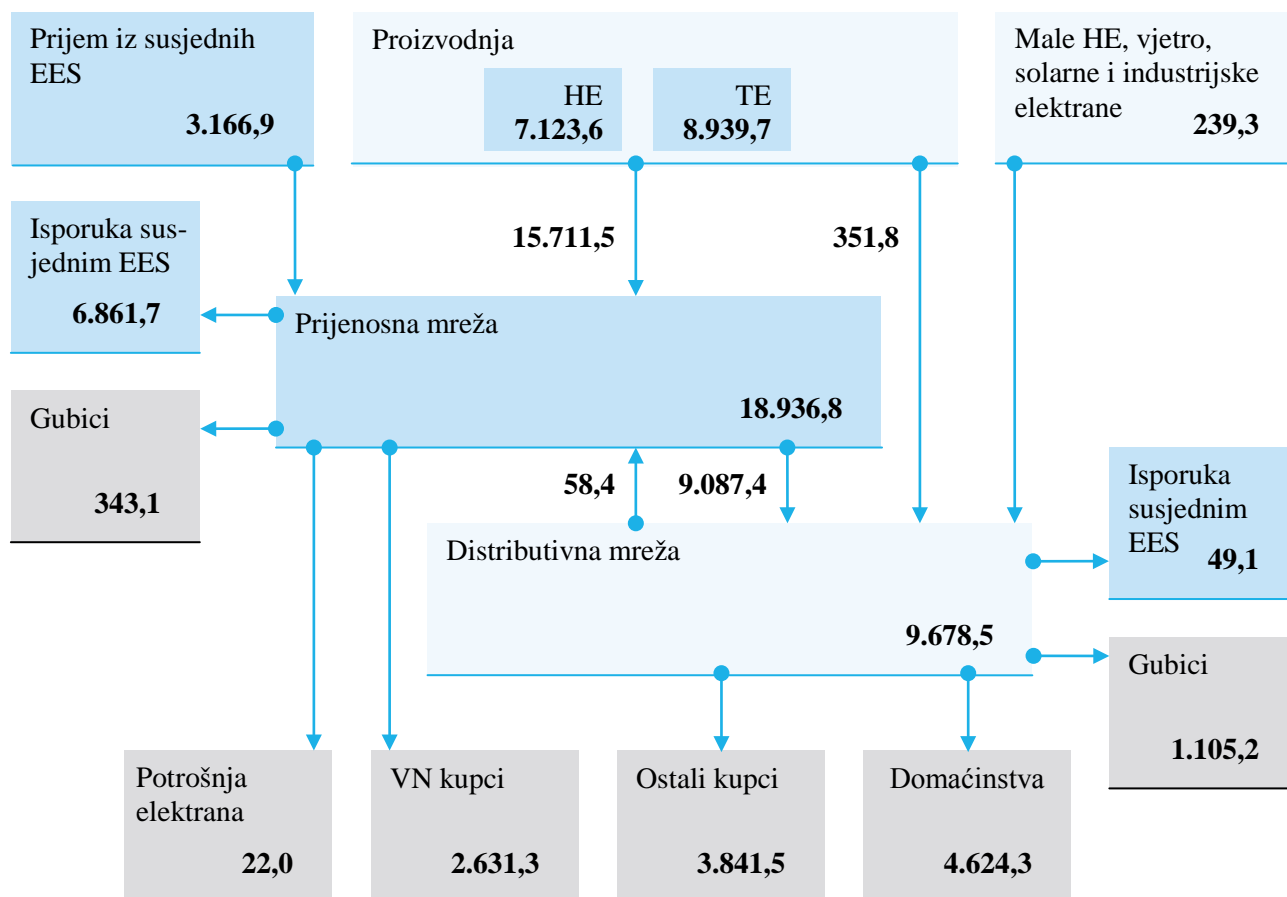
3.7 Tržište električne energije

Energetski pokazatelji

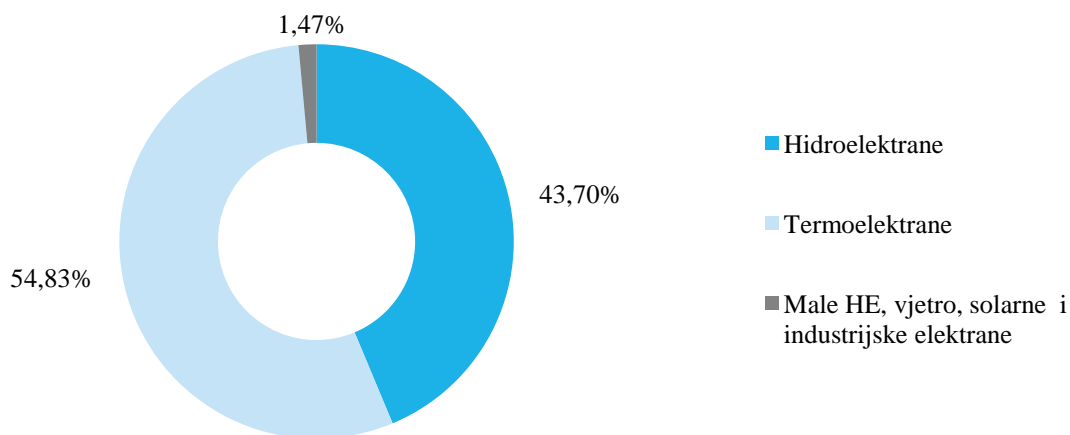
Elektroenergetski sektor BiH je tokom 2013. godine funkcionirao uz veoma povoljne hidrološke uvjete. Dotoci su bili znatno veći od dugogodišnjeg prosjeka, što je rezultiralo visokim nivoom proizvodnje električne energije u hidroelektranama, u kojima je proizvedeno 7.124 GWh, čak 71,7% više nego u prethodnoj godini. U termoelektranama je proizvedeno 8.940 GWh, što je povećanje od 3,7% u odnosu na ostvarenje u 2012. godini. Proizvodnja malih hidroelektrana, solarnih i vjetroelektrana je iznosila 234,2 GWh, a industrijskih elektrana 5,1 GWh.

Nakon što su tokom 2012. godine ušle u rad prve solarne elektrane, u 2013. godini počela je sa radom prva vjetroelektrana u BiH – Moštre 1, općina Visoko, instalirane snage 300 kW. Nastavljen je trend priključenja solarnih elektrana. Iako je prisutna snažna ekspanzija u izgradnji obnovljivih izvora, još uvijek se radi o objektima manje snage koji se priključuju u pravilu na distributivnu mrežu. Ipak, u skoroj budućnosti se očekuje izgradnja većih elektrana koje će koristiti obnovljive izvore i koje će se priključivati na prijenosnu mrežu.

Slika 1. Ostvarene bilansne veličine u 2013. godini (GWh)

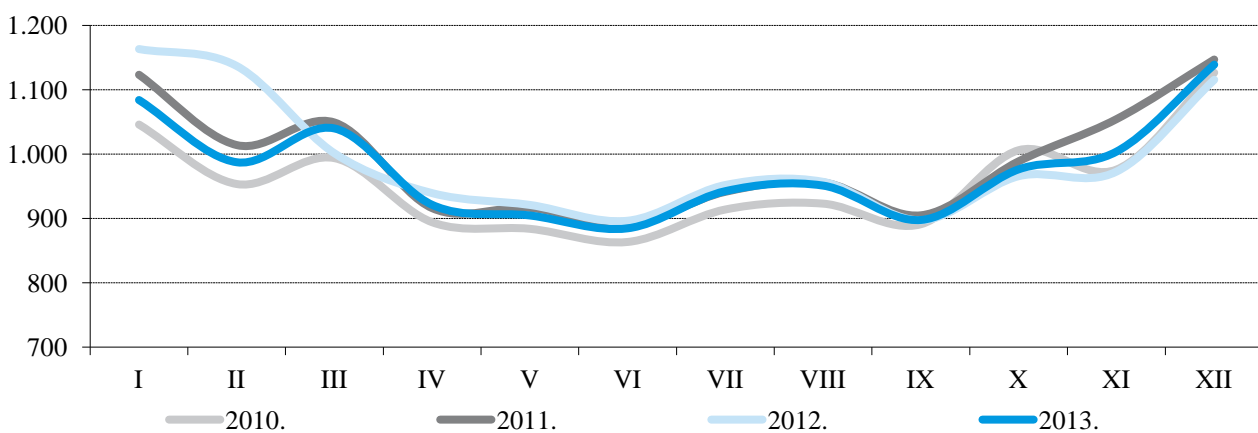

Slika 2. Struktura proizvodnje električne energije u BiH u 2013. godini

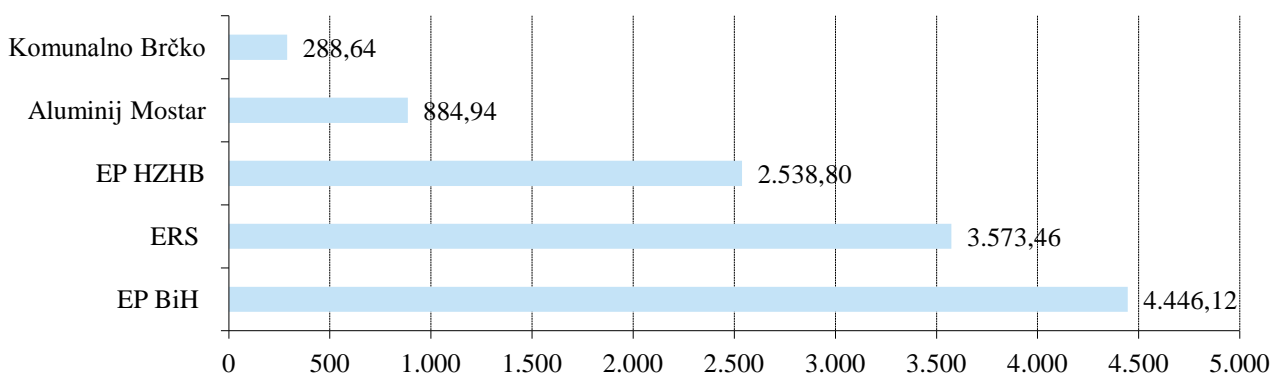

Ukupna proizvodnja elektrana u BiH bila je 16.303 GWh, što je historijski rekordna proizvodnja, za 26% veća od proizvodnje iz 2012. godine. Uz to je ostvaren i visok bilansni suficit od 3.744 GWh, kao razlika ukupne proizvodnje i ukupne potrošnje u BiH. Bilansne elektroenergetske veličine ostvarene u 2013. godini pregledno su prikazane na slici 1, a procentualno učešće, odnosno struktura proizvodnje na slici 2.

Slika 3. Energija preuzeta u BiH sa prijenosne mreže – mjesečni podaci (GWh)

Slika 4. Energija preuzeta sa prijenosne mreže u 2013. godini, po subjektima (GWh)

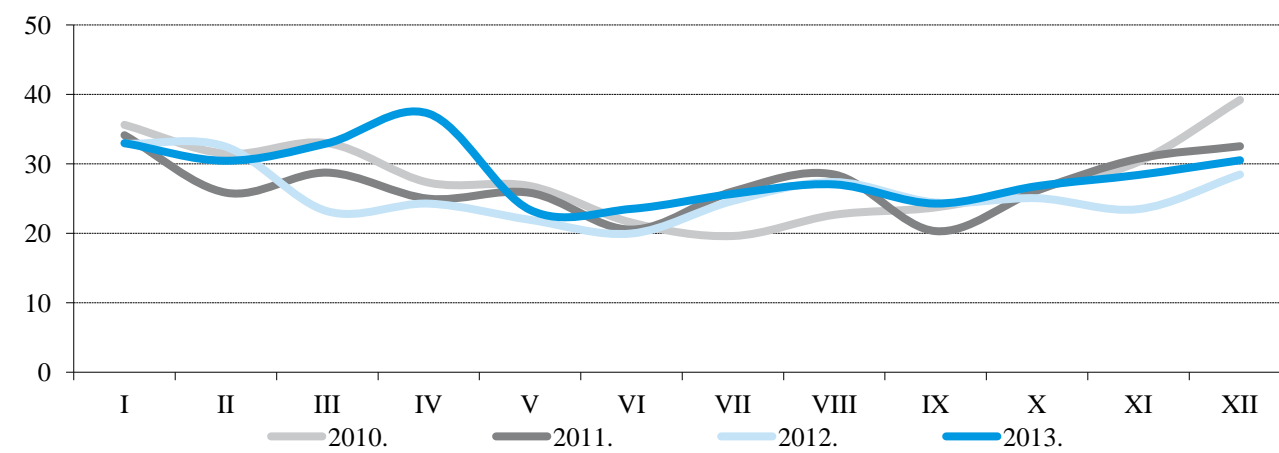

U odnosu na prethodnu godinu ukupna potrošnja električne energije je manja za 0,5%, pri čemu je potrošnja kupaca priključenih na mrežu prijenosa zabilježila pad 2,9%, dok je distributivna potrošnja veća 0,4%.

Preuzimanje električne energije sa prijenosne mreže je iznosilo 11.732 GWh što je smanjenje od 1,6% u odnosu na 2012. godinu. Podaci o energiji preuzetoj sa prijenosne mreže su prikazani na slici 3, po mjesecima, te na slici 4, po subjektima. Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sistema u 2013. godini je iznosilo 2.074 MW, a zabilježeno je 24. decembra 2013. godine u 18,00 sati. Ovim nije nadmašeno historijski rekordno opterećenje od 2.173 MW postignuto 31. decembra 2010. godine u 18,00 sati.

Prijenosni gubici su iznosili 343 GWh, odnosno 1,81% u odnosu na ukupnu energiju na prijenosnoj mreži, što je nešto manje od procentualnog iznosa gubitaka u 2012. godini, kada su iznosili 1,84%. Naravno, značajno povećanje energije na prijenosnoj mreži kao posljedica značajnog porasta proizvodnje, uzrokovalo je povećanje apsolutnog iznosa gubitaka za 11,3% u odnosu na prethodnu godinu. Podaci o mjesečnim gubicima na mreži prijenosa su prikazani na slici 5. Distributivni gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 1.105 GWh ili 11,5% u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniži nivo u posljednjih dvadesetak godina.

Slika 5. Mjesečni gubici na mreži prijenosa (GWh)

Tržište električne energije u regiji

Tržište električne energije u regiji u 2013. godini karakterizira umjerena dinamika. Kao posljedica veoma povoljnih hidroloških prilika koje su vladale kako u regiji, tako i na kontinentu, nastavljen je pad cijena na veleprodajnom tržištu. U najvećem dijelu godine cijene su se kretale između 40 i 45 €/MWh, uz padajući trend, pa su krajem godine pale i ispod granice od 40 €/MWh. Razlozi se prvenstveno mogu tražiti u ekonomskoj

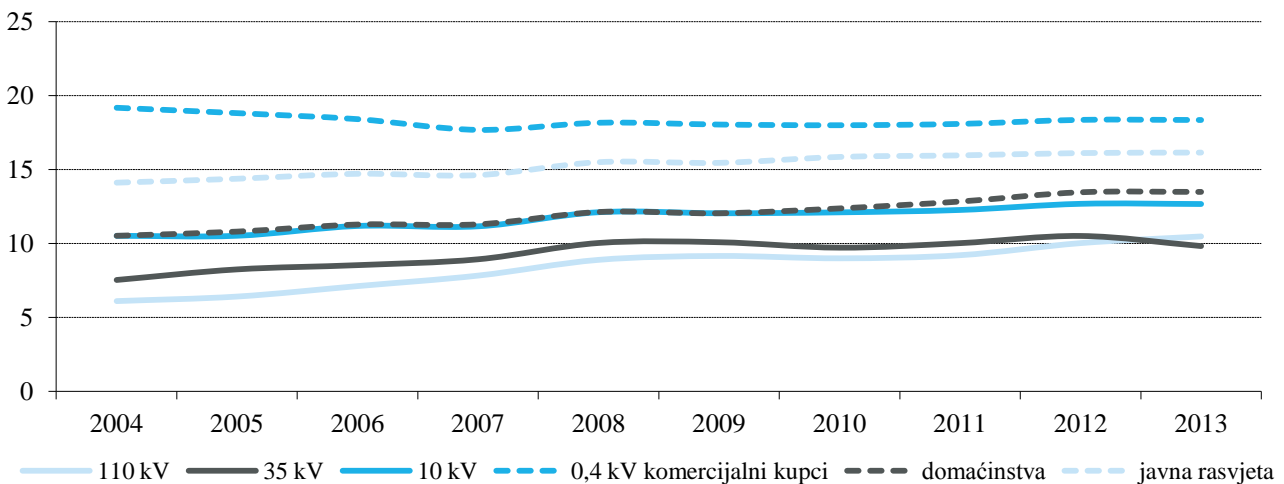
krizi, koja traje od 2008. godine rezultirajući stagnacijom i smanjenjem potrošnje u zemljama regije, zatim u velikoj ponudi električne energije iz zemalja koje imaju značajan udio proizvodnje iz nuklearnih i termoelektrana (Ukrajina, Bugarska), te rastućem udjelu električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora, u prvom redu u vjetroelektranama.

Tržište električne energije u BiH

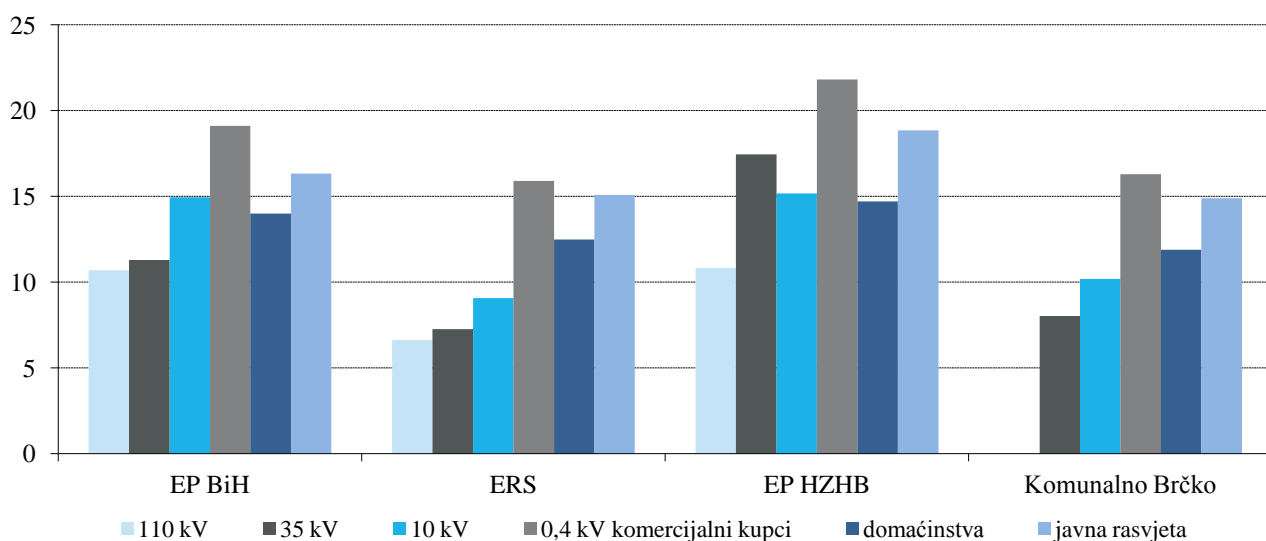
Tokom 2013. godine ukupna potrošnja električne energije u BiH je iznosila 12.559 GWh i zabilježila je smanjenje od 0,5%, za razliku od porasta godinu dana ranije od 0,3%. Kupci priključeni na prijenosnu mrežu su preuzeli 2.623 GWh ili 2,9% manje, a kupci na distributivnoj mreži 9.571 GWh, što je 0,4% više nego prethodne godine. Od ovog iznosa 8.466 GWh se odnosi na preuzimanje krajnjih kupaca, a 1.105 GWh na gubitke distribucije. Ukupna prodaja kupcima u BiH je povećana 0,4% i iznosila je 11.088 GWh. Prosječna prodajna cijena za tarifne kupce i kupce koje snabdijevaju javni snabdjevači je iznosila 13,50 feninga/kWh. Ukupna vrijednost prodaje ovim kupcima je iznosila 1,376 milijardi KM i povećana je za 15 miliona KM (1,1%) u odnosu na 2012. godinu. Prosječna prodajna cijena je povećana 0,5%. Prosječna prodajna cijena za domaćinstva je porasla 0,2% i iznosi 13,48 feninga/kWh. U 2013. godini tarifni stavovi za domaćinstva su ostali nepromijenjeni, a neznatno povećanje prosječne prodajne cijene je posljedica promjena u načinu potrošnje. Kretanje prosječno ostvarenih cijena električne energije za krajnje kupce u Bosni i Hercegovini je prikazano na slici 6, a na slici 7 su date prosječne cijene električne energije u elektroprivredama po kategorijama kupaca u 2013. godini.

Ukupni poslovni rezultati kompanija u sektoru su zabilježili poboljšanje u odnosu na prethodnu godinu, s obzirom na izrazito povoljne okolnosti koje su pratile proizvodnju u hidroelektranama.

Slika 6. Prosječne cijene električne energije po kategorijama kupaca, bez PDV (fening/kWh)

Slika 7. Prosječne cijene električne energije u elektroprivredama, bez PDV (fening/kWh)

Ovakvo stanje se naročito pozitivno odrazilo na poslovanje Elektroprivrede HZHB, dok su Elektroprivreda BiH i Elektroprivreda RS i pored povećanog obima prodaje na regionalnom tržištu bile suočene sa padom cijena. U krajnjem, ukupna prodaja električne energije domaćim kupcima i kupcima u regiji je iznosila više od 1,8 milijardi KM, što je najveći obim prodaje do sada.

Na maloprodajnom tržištu su nastavljeni procesi deregulacije. Promjene se ogledaju u odlukama nadležnih regulatornih komisija, da se više ne donose tarifni stavovi za kupce u onim kategorijama potrošnje koje prema prihvaćenoj i važećoj legislativi o otvaranju tržišta, više ne mogu biti regulirane. Ukinuta je regulacija tarifa za kupce priključene na prijenosnu mrežu, dok se u ostalim kategorijama kupaca napuštanje regulacije odvija nešto sporijim tempom, u skladu sa prijelaznim periodima koje su definirali nadležni regulatori.

Broj kupaca električne energije u BiH se kontinuirano povećava i krajem 2013. godine dostigao je ukupan broj od 1,492 miliona. Pri tome se ukupan broj kupaca tokom godine povećao za 16.280, od toga u kategoriji domaćinstva za 14.659. Broj kupaca po snabdjevačima u BiH je prikazan u tabeli 5.

Tabela 5. Broj kupaca električne energije po snabdjevačima u BiH

	110 kV	35 kV	10 kV	Ostala potrošnja	Domaćinstva	Javna rasvjeta	Ukupno
Elektroprivreda BiH	5	58	756	60.415	659.705	3.668	724.607
Elektroprivreda RS	8	32	837	34.689	503.661	1.054	540.281
Elektroprivreda HZHB	3	1	165	14.531	173.488	1.812	190.000
Komunalno Brčko	-	1	13	4.200	32.698	414	37.326
Ukupno	16	92	1.771	113.835	1.369.552	6.948	1.492.214

Maloprodajno tržište električnom energijom u BiH i dalje karakterizira dominacija elektroprivreda koje tradicionalno snabdijevaju 1.492.214 kupaca, svaka na svom (*de facto* ali ne i *de iure*) ekskluzivnom geografskom području. U 2013. godini na tržištu se snabdijevao, kao i u prethodnom periodu, samo Aluminijski zavod iz Mostara, koji je za vlastite potrebe na tržištu nabavio 884,94 GWh, što predstavlja 48,3% njegove potrošnje. Na taj način na tržištu je nabavljeno 8,0% ukupno preuzete energije od strane krajnjih kupaca u BiH.

Prekogranična trgovina

Dobra povezanost sistema Bosne i Hercegovine sa susjednim elektroenergetskim sistemima omogućava plasman električne energije u zemlje regije koje imaju izražen deficit.

U 2013. godini izvoz je značajno povećan, kao posljedica snažne ekspanzije proizvodnje. Ukupno je izvezeno 5.097 GWh, što je povećanje od 225% u odnosu na količinu izvoza u prethodnoj godini. Ovo je ujedno i najveći godišnji izvoz od kada postoji elektroenergetski sistem u BiH. Također, u martu 2013. godine zabilježen je i najveći historijski izvoz na mjesečnom nivou od 799 GWh. Ukupno je 16 subjekata u 2013. godini izvezilo električnu energiju, a po obimu na vodećem mjestu je Elektroprivreda BiH sa 1.001 GWh, a zatim Elektroprivreda RS sa 873 GWh i GEN-I sa 558 GWh izvezene električne energije.

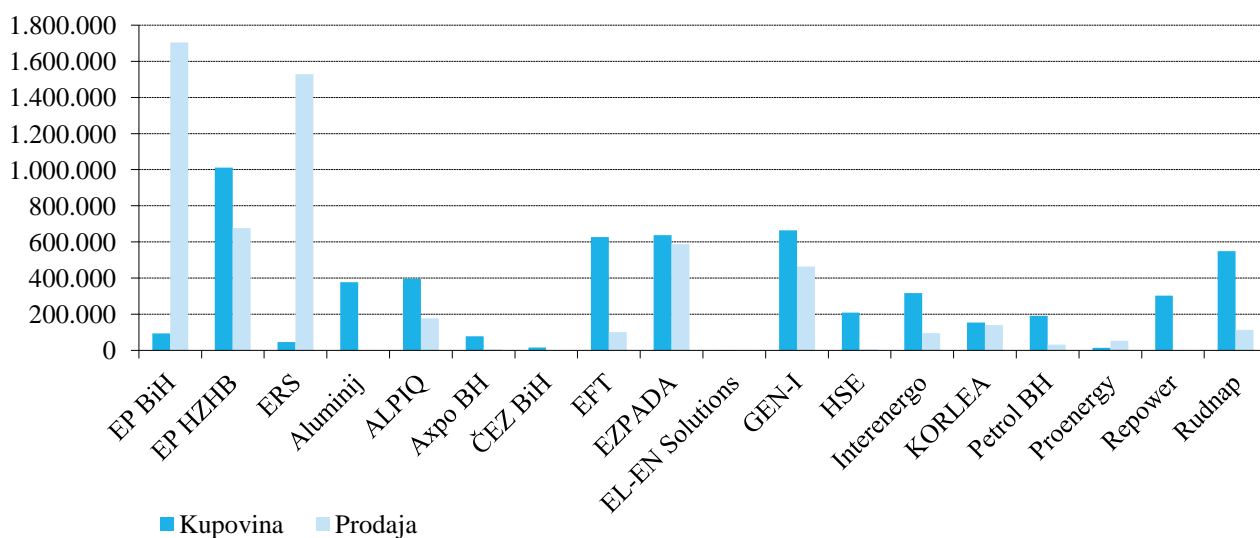
Najveći obim prekogranične razmjene se tradicionalno obavlja sa Hrvatskom, zatim sa Crnom Gorom, a najmanji sa Srbijom (tabela 6). Hrvatska i Crna Gora i dalje imaju znatne bilansne deficite, te se nalaze na poziciji uvoznih lidera i u regionalnim razmjerama. Uvoz električne energije je iznosio 1.382 GWh, a najveći uvoznik je kao i ranijih godina Aluminijski zavod Mostar sa količinom 508,7 GWh koje je uvezao za vlastite potrebe. U aktivnostima uvoza električne energije bilo je aktivno 16 subjekata, a na listi najvećih uvoznika Aluminijski zavod slijedi kompanija GEN-I sa 310,7 GWh.

Tokom 2013. godine je registriran tranzit električne energije preko prijenosne mreže BiH u iznosu od 1.145 GWh, što je

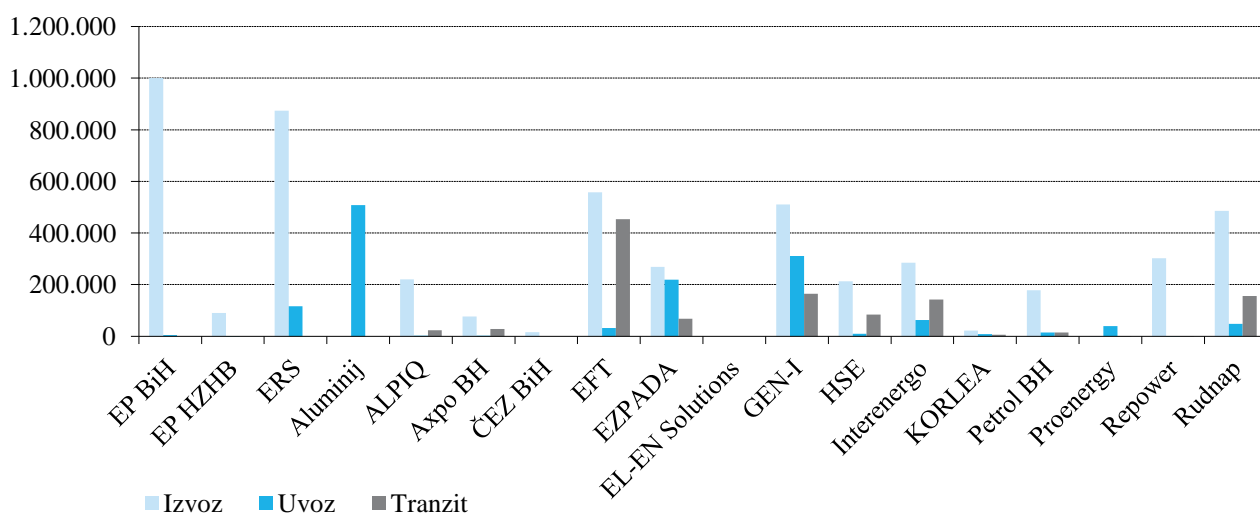
Tabela 6. Prekogranična trgovina po granicama, uključujući registrirani tranzit (GWh)

<i>Zemlja</i>	<i>Izvoz</i>	<i>Uvoz</i>
Hrvatska	3.300,0	1.327,4
Srbija	1.699,2	761,1
Crna Gora	1.242,8	438,0
<i>Ukupno</i>	6.242,0	2.526,5

Slika 8. Pregled trgovanja u BiH po subjektima u 2013. godini (MWh)

Slika 9. Pregled prekograničnih transakcija po subjektima u 2013. godini (MWh)

smanjenje od 46% u odnosu na 2012. godinu. Tranzitni tokovi su značajni jer se na osnovu njihove veličine određuje prihod svake od zemalja koje učestvuju u Mehanizmu naplate između operatora prijenosnog sistema (ITC mehanizam), što je detaljnije opisivano u ranijim godišnjim izvještajima o radu DERK-a. Ukupan prihod koji je Bosna i Hercegovina po ovom osnovu ostvarila u prvih devet mjeseci 2013. godine iznosi 794.351,77 KM, dok je za cijelu 2012. godinu prihod iznosio 6.734.945,02 KM. Evidentno je da je smanjenje tranzitnih i povećanje izvoznih tokova imalo negativan utjecaj na veličinu prihoda od primjene ITC mehanizma.

Od 2010. godine NOS BiH primjenjuje *Pravilnik o dodjeli prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta*, organizirajući eksplicitne aukcije na dnevnom, mjesečnom i godišnjem nivou.

Tabela 7. Prihod ostvaren na godišnjim aukcijama

Godina	Prihod (KM)
2011	4.789.300
2012	4.970.880
2013	2.036.125
2014	2.905.655
Ukupno	14.701.960

Prihodi ostvareni na dosadašnjim aukcijama za dodjelu prijenosnih prekograničnih kapaciteta na godišnjem nivou su dati u tabeli 7.

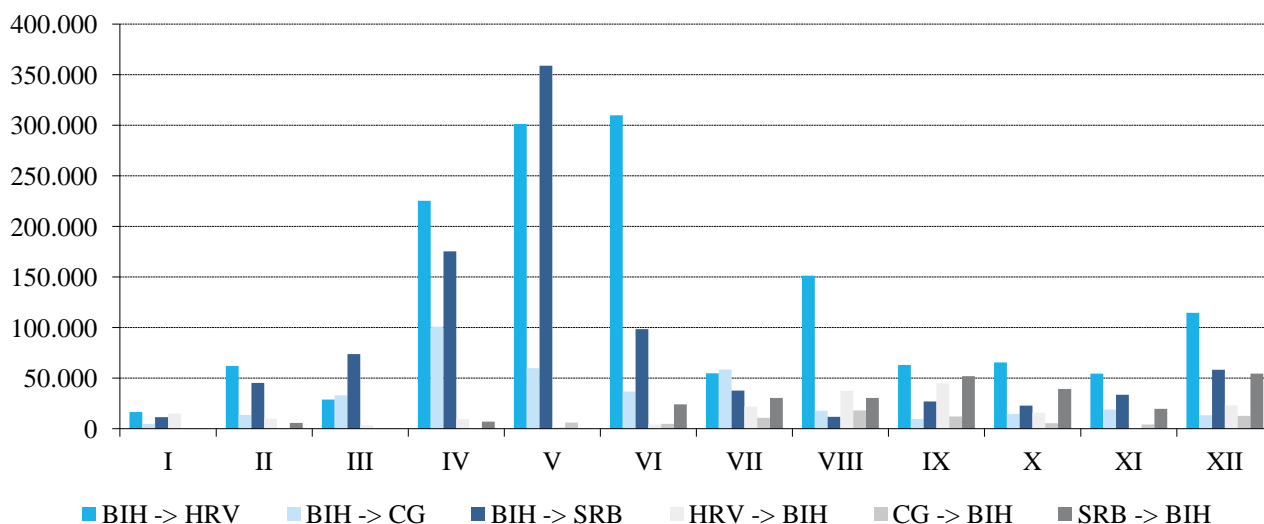
Na godišnjoj aukciji za 2014. godinu, koja je održana u decembru 2013. godine, raspoloživi prekogranični kapacitet je alociran na 12 registriranih kompanija. Ostvaren je prihod od 2.905.655 KM. Najviša cijena je postignuta na granici sa Hrvatskom, u smjeru iz BiH prema Hrvatskoj, u iznosu od 8.566,5 KM/MW.

Ukupan prihod po osnovu mjesečnih aukcija u 2013. godini iznosio je 3.313.672,5 KM (slika 10). Najviša cijena na mjesečnoj aukciji za dodjelu prekograničnih kapaciteta u iznosu od 3.012,4 KM/MW je postignuta na granici sa Hrvatskom iz smjera BiH u maju 2013. godine.

I tokom 2013. godine su održavane su aukcije prekograničnih kapaciteta na dnevnom nivou te je po ovom osnovu ostvaren prihod od 172.010 KM.

Korisnik svih prihoda po osnovu aukcija za dodjelu prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta, kao i prihoda koji se ostvaruju primjenom ITC mehanizma je Elektroprijenos BiH.

Slika 10. Prihod po osnovu mjesečnih aukcija, po granicama i smjerovima (KM)

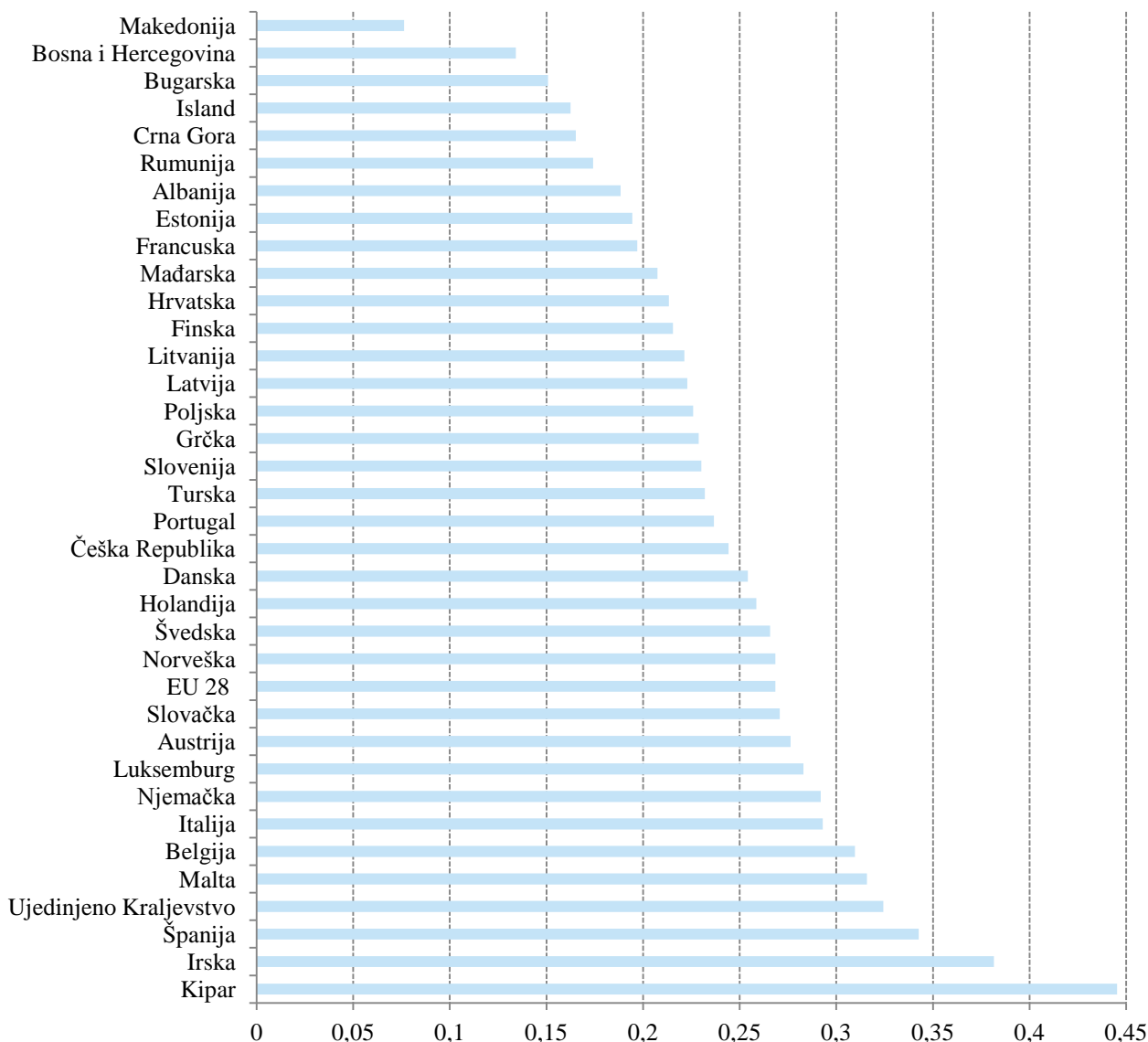
3.8 Energetska statistika

Zadovoljavajući potrebe regulatornih tijela, ali i brojnih drugih institucija, te ekonomskih subjekata za kvalitetnim i pouzdanim statističkim podacima u području energije, Državna regulatorna komisija za električnu energiju i Agencija za statistiku BiH su potpisale 19. aprila 2011. godine Memorandum na temelju kojeg saraduju u prikupljanju statističkih podataka od značaja ne samo za osnovne funkcije obje institucije već i za cijeli elektro-energetski sektor BiH.

Saradnja dvije institucije doprinosi razvoju statistike energije i harmonizaciji sistema službene statistike BiH i statistike zemalja Evropske unije u svim oblastima, a posebno u oblasti energije.

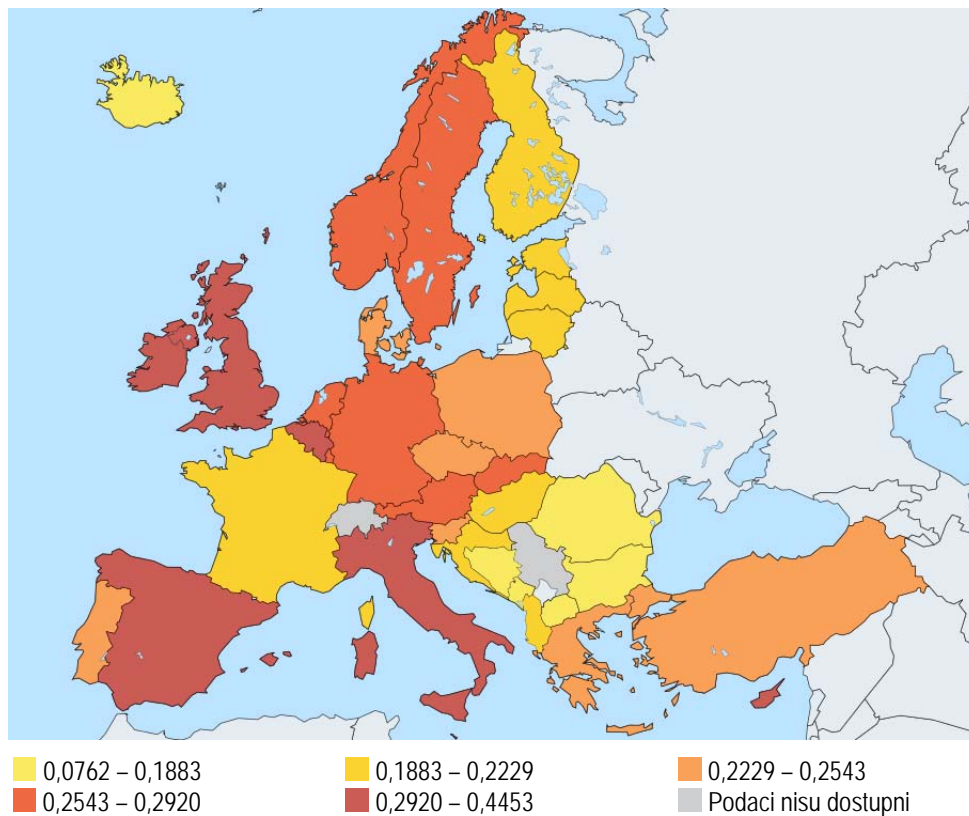

Slika 11. Cijene električne energije u KM/kWh za domaćinstva (godišnja potrošnja od 2500 do 5000 kWh) u 2013. godini, po metodologiji Eurostata

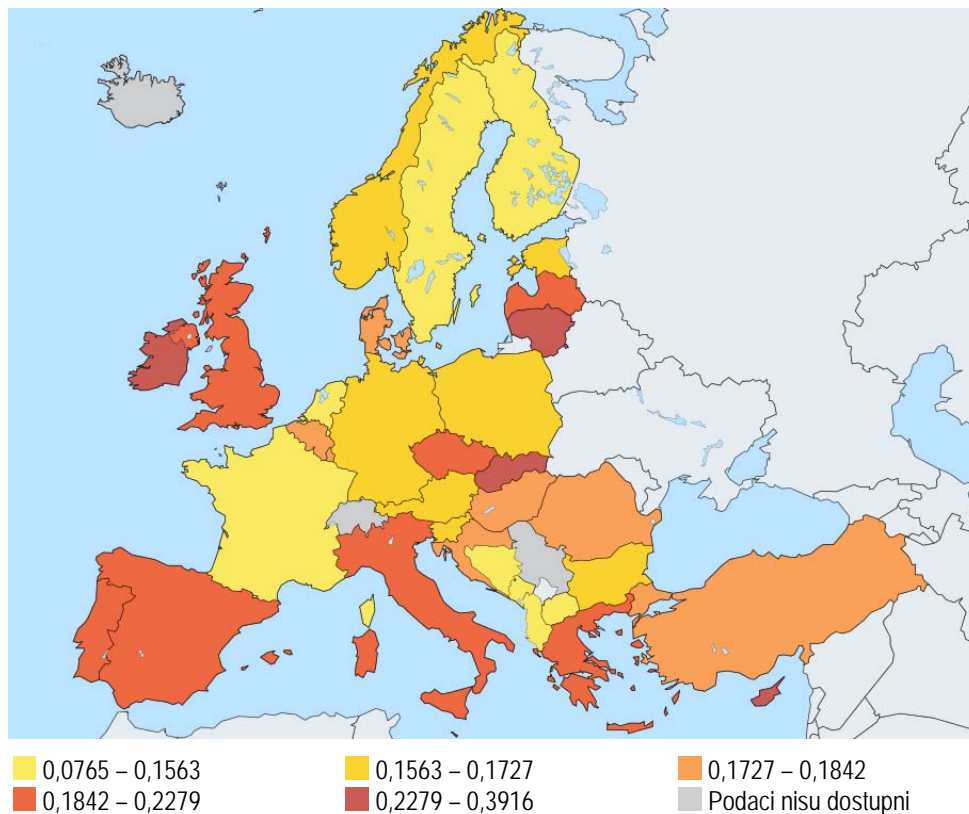

Napomena: navedeni iznosi ne uključuju PDV

Slika 12. Geografski prikaz cijena električne energije za domaćinstva (u KM/kWh) u 2013. godini, po metodologiji Eurostata

Slika 13. Geografski prikaz cijena električne energije za industriju (u KM/kWh) u 2013. godini, po metodologiji Eurostata

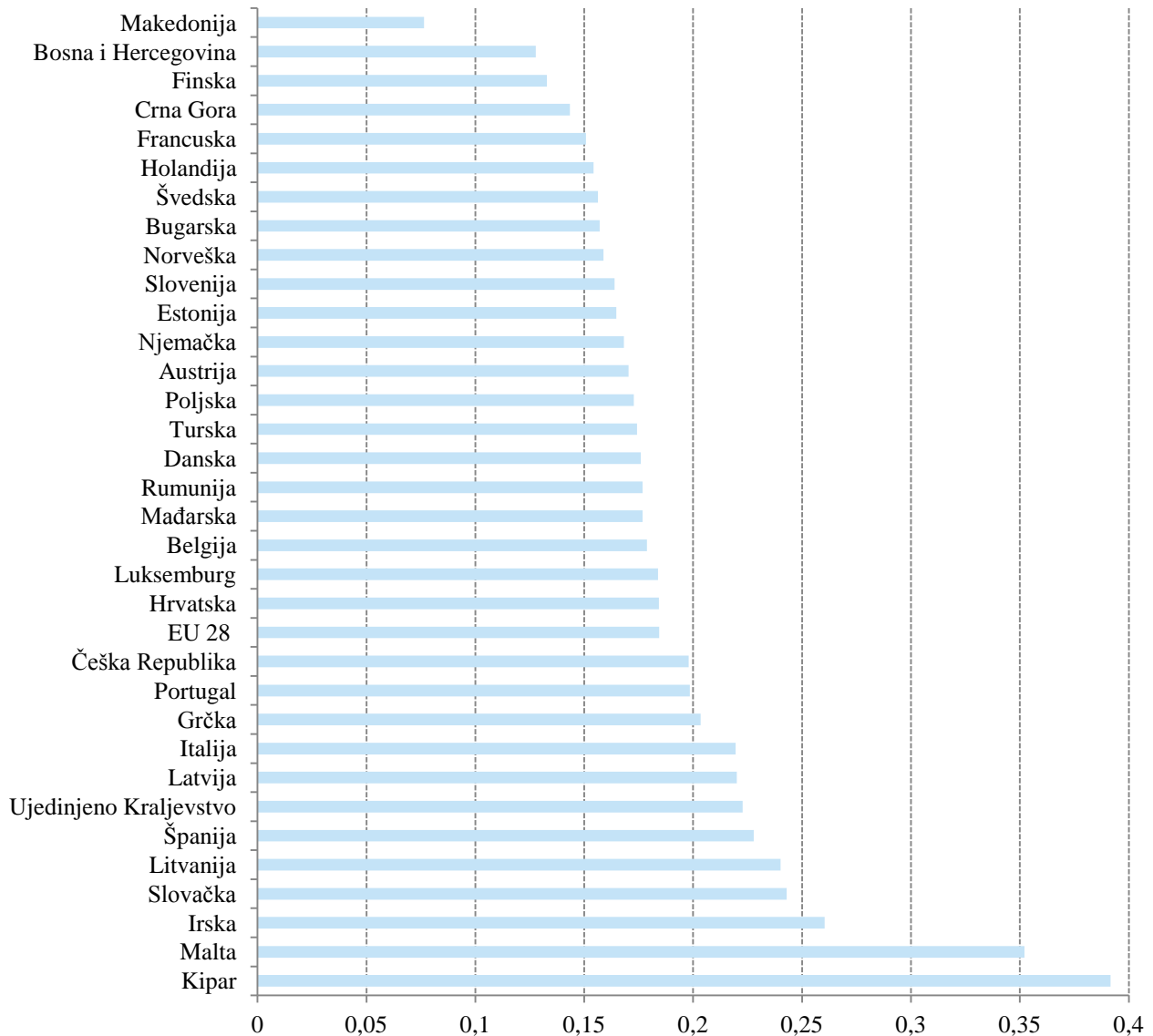
Saradnja Državne regulatorne komisije za električnu energiju i Agencije za statistiku BiH je posebno dobila na značaju nakon proširenja *acquis*-a Energetske zajednice u oblasti energetske statistike, koji odlukama Ministarskog vijeća od oktobra 2012. godine uključuje i Uredbu 1099/2008/EC o energetske statistici i Direktivu 2008/92/EC o poboljšanju transparentnosti cijena gasa i električne energije.

Rezultati saradnje dvije institucije su prepoznatljivi i u izvještajima Eurostata koji od 2011. godine uključuju podatke o cijenama električne energije i gasa u Bosni i Hercegovini (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/energy/data>), što omogućuje njihovu uporedbu sa zemljama Evropske unije i nekim zemljama koje su u procesu pristupanja EU (slike 11, 12, 13 i 14).

Eurostat je statistička institucija Evropske unije smještena u Luksemburgu. Njen zadatak je da osigura statistike Evropskoj uniji na evropskom nivou koje omogućuju poređenja između zemalja i regija.

Slika 14. Cijene električne energije u KM/kWh za industriju (godišnja potrošnja od 500 do 2.000 MWh) u 2013. godini, po metodologiji Eurostata

Napomena: navedeni iznosi ne uključuju PDV

3.9 Ostale aktivnosti

Pored naprijed navedenih aktivnosti, DERK je i tokom 2013. godine razmjenjivao podatke sa većim brojem državnih institucija, među kojima se izdvajaju Vijeće ministara BiH, Direkcija za ekonomsko planiranje Vijeća ministara BiH, Konkurencijsko vijeće BiH i Agencija za statistiku BiH, te pripremao različite informacije za njihove potrebe. Slijedeći stavove i preporuke sa međunarodnih skupova više asocijacija koje okupljaju predstavnike regulatornih tijela u energetsom sektoru i području zaštite tržišne konkurencije, DERK je krajem 2013. godine inicirao potpisivanje Memoranduma o saradnji sa Konkurencijskim vijećem BiH. Poseban doprinos DERK je dao radu Privremenog pododbora za transport, okoliš, energiju i regionalni razvoj. DERK, u skladu sa svojim zakonskim ovlaštenjima da kao regulatorno tijelo djeluje i na području Brčko Distrikta BiH, u svom radu saraduje sa Vladom Brčko Distrikta BiH.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju, Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK) i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske (RERS) saraduju i usklađuju svoje djelovanje od svog osnivanja.

Jedna od najvažnijih sfera djelovanja regulatornih komisija u BiH tokom 2013. godine je bila definiranje rješenja za uspješno funkcioniranje tržišta električne energije, posebno tokom prijelaznog perioda otvaranja tržišta. U fokusu djelovanja su bile i pripremne aktivnosti za uspostavu organiziranog veleprodajnog tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini. Dokumenti i obraćanja koja su, u tom smislu, pripremana, dostavljena su Vijeću ministara BiH i vladama entiteta, kako bi bili upoznati sa identificiranim preduvjetima i preprekama, ali i predloženim rješenjima. Izostankom očekivane reakcije i odgovarajuće kreacije nosilaca energetske politike, i dalje se odgađa uspostava organiziranog veleprodajnog tržišta električne energije u BiH.

Aktivnosti koje navodi *Regionalni akcijski plan za otvaranje veleprodajnog tržišta električne energije u Energetskoj zajednici*, u čijoj pripremi je učestvovalo više institucija Energetske zajednice, prije svega Stalna grupa na visokom nivou (PHLG) i Regulatorni odbor (ECRB), kao i Regionalna grupa za jugoistočnu Evropu u okviru Evropske mreže operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E), su bile među prioritetima djelovanja Energetske zajednice i u 2013. godini.

Regionalni akcijski plan naglašava neophodnost paralelnog razvoja regionalnog i lokalnih tržišta na osnovi lokalnih akcijskih planova za uspostavu organiziranog veleprodajnog tržišta električne energije, koje su obavezne pripremiti sve Ugovorne strane Energetske zajednice, te Slovenija, Mađarska, Grčka, Bugarska i Rumunija.

Tehnička pomoć Evropske komisije

Tokom 2013. godine Evropska komisija je nastavila provođenje programa tehničke pomoći čiji cilj je sigurnost snabdijevanja električnom energijom i razvoj zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u BiH u skladu sa *acquis*-om EU. Kroz ovaj program Evropska komisija pruža podršku Bosni i Hercegovini u ispunjavanju obaveza koje proizlaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, u dijelu koji se odnosi na energetske sektor, te pravnih obaveza BiH prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice.

Nakon što su uspješno okončane aktivnosti na podršci uspostave zakonodavnog okvira koji je u funkciji sigurnosti snabdijevanja električnom energijom u Brčko Distriktu BiH, a koje uključuju i uvođenje regulatorne prakse u Brčko Distriktu BiH, kao i izradi Izvještaja koji daje pregled usaglašenosti primarne elektroenergetske legislativne u BiH sa *acquis*-om EU, u žarištu se prirodno našla *Izrada zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravnom stečevinom EU*.

Glavna svrha Projekta, koji je pokrenut krajem 2012. godine i nominalno trajao do decembra 2013. godine, bila je pružanje tehničke pomoći pri kompleksnom pregledu i usklađivanju zakonodavstva na različitim administrativnim nivoima u BiH (država, entiteti i Brčko Distrikt BiH), radi usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom EU, uključujući Treći energetske paket i uzimajući u obzir najbolja pravna i regulatorna iskustva.

Transpozicija primjenjivog zakonodavstva EU je organizirana na način koji osigurava puno usklađivanje između zakonodavstva svih administrativnih nivoa u BiH (uzimajući u obzir njihove zasebne nadležnosti i regulatorna ovlaštenja) i pravne stečevine EU u sektoru električne energije do definiranog roka, odnosno do 1. januara 2015. godine.

U okviru projekta je održano više edukativnih radionica, veliki broj sastanaka radnih grupa formiranih za svaki administrativni nivo, te nekoliko koordinacijski sastanaka svih grupa, koji su uključivali i predstavnike nadležnih ministarstava, regulatora i elektroprivrednih subjekata.

Krajnji rezultat projekta je skup prijedloga novih zakona, a u nekim slučajevima prijedloga izmjena i dopuna postojećih zakona, za nivo države, entiteta i Distrikta. Odabrani akti sekundarnog zakonodavstva iz oblasti električne energije su također obrađeni, u mjeri u kojoj je to bilo potrebno i moguće.

Predstavnici Državne regulatorne komisija za električnu energiju i dalje će učestvovati u svim aktivnostima na razvoju pravnog okvira koji je u skladu sa *acquis*-om EU, što je jedna od najsloženijih i najobimnijih obaveza Bosne i Hercegovine koje proizlaze iz ukupnog procesa evropskih integracija.

Projekat Asistencije regulativi i reformi energetskog sektora

Aktivnosti koje se odnose na problematiku otvaranja tržišta u BiH, kao i cjelokupnu reformu energetskog sektora u BiH, i tokom 2013. godine podržavala je i Agencija za međunarodnu saradnju SAD (USAID), kroz projekat Asistencije regulativi i reformi energetskog sektora (*REAP*).

REAP projekat, koji je trajao od marta 2007. do novembra 2013. godine, pružao je podršku integraciji energetskog sektora BiH u regionalno i tržište Evropske unije, te prestrukturiranju i komercijalizaciji energetskih kompanija.

Fokus REAP projekta su bili tehnički aspekti otvaranja i funkcioniranja tržišta, uz direktan rad sa regulatornim komisijama na identifikaciji preduvjeta i predlaganju mogućih rješenja. Tokom trajanja projekta prvobitno uspostavljena Radna grupa za tržište koju su oformili regulatori u cilju identifikacije i otklanjanja prepreka u otvaranju tržišta električne energije, prirodno se dijelila u tematske podgrupe i radne timove, koji su u svom sastavu imali i predstavnike elektroprivrednih preduzeća i drugih subjekata iz elektroenergetskog sektora, uključujući akademsku zajednicu.

Predstavnici Državne regulatorne komisije za električnu energiju su dali svoj puni doprinos i u radu podgrupa koje su bile posvećene problematici funkcioniranja regionalnog tržišta, pomoćnih usluga i uravnoteženja, analize pretpostavljenog slučaja, istraživanje krive opterećenja i prijelaznog perioda u otvaranju tržišta, te radnih timova za (i) Mjerenje, (ii) Obračun i naplata, (iii) Operator distributivnog sistema (ODS) kao pospješivač maloprodajnog tržišta, (iv) Balansiranje i profiliranje opterećenja i (v) Ugovori.

Posebnu vrijednost projektu daju znanja stečena kako tokom brojnih seminara i radionica, tako i tokom zajedničkog rada na sastancima i u okviru pripreme brojnih dokumenata i brošura, kao što su:

- Dokument o preprekama, preduvjetima i rješenjima za uspješno funkcioniranje tržišta električne energije u BiH,
- Dokument o prijelaznom periodu u postupku otvaranja tržišta električne energije,
- Dokument u vezi preporuka iz studije Svjetske banke za otvaranje veleprodajnog tržišta jugoistočne Evrope,
- Nacrt akcijskog plana za uspostavu organiziranog veleprodajnog tržišta električne energije u BiH,
- Analiza nedostataka pravnih i regulatornih prepreka za uspješno funkcioniranje tržišta električne energije u BiH i preporučena poboljšanja,

- Prijedlog rješenja za unapređenje pomoćnih usluga i mehanizma za balansiranje elektroenergetskog sistema BiH,
- Smjernice za izradu dijagrama opterećenja kupaca električne energije,
- Uloga operatora distributivnog sistema kao neutralnog pospješivača maloprodajnog tržišta.

Navedeni dokumenti su pripremljeni da i Vijeće ministara BiH i vlade entiteta, kao nosioce energetske politike, upoznaju sa identificiranim preduvjetima i preprekama. Njihov poseban značaj ogleda se u prijedlogu rješenja za otklanjanje prepreka i prijedlogu aktivnosti koje u narednom periodu treba poduzeti kako bi tržište električne energije u Bosni i Hercegovini uspješno funkcioniralo.

Konferencija “Tržište električne energije u BiH – naredni koraci”, koja je organizirana u okviru REAP projekta, iskorištena je za predstavljanje postignutih rezultata kako javnosti tako i brojnim predstavnicima sektora iz Bosne i Hercegovine i okruženja.

Sigurnost snabdijevanja na distributivnom nivou u jugoistočnoj Evropi

Početkom 2013. godine Agencija za međunarodnu saradnju SAD (USAID) i Asocijacija za energiju SAD (USEA) su pokrenule projekat pomoći distributivnim kompanijama, odnosno operatorima distributivnog sistema (ODS) u jugoistočnoj Evropi, u funkciji sigurnosti snabdijevanja. U projektu učestvuju predstavnici kompanija i regulatora iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Makedonije i Srbije.

Projekat uključuje problematiku:

- Optimizacija planiranja razvoja distributivnog sistema,
- Produženje životnog vijeka opreme i infrastrukture,
- Smanjenje gubitaka,
- Uvođenje naprednih (*Smart Grid*) tehnologija,
- Integracija obnovljivih izvora u distributivni sistem,
- Zaštita na radu i bezbjednosni standardi,
- Djelovanje ODS-a u vanrednim okolnostima,
- Regionalna saradnja i uzajamna pomoć,
- Uporedne analize i najnovije prakse i iskustva.

Cilj projekta je da svoje konkretne rezultate predstavi kroz analitičke studije, uporedne analize, priručnike i preporuke.

Ishodi riješenih sudskih sporova

Svih pet dosadašnjih presuda Suda Bosne i Hercegovine je potvrdilo zakonitost odluka DERK-a koje su bile sudskim putem osporene od pravnih lica o čijim zahtjevima je odlučivao nakon provedenih tarifnih postupaka. Od aktivno legitimiranih subjekata u 2013. godini nije bilo novih zahtjeva za preispitivanje odluka iz regulatorne prakse DERK-a.

4. MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI

4.1 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisan 25. oktobra 2005. godine i stupio na snagu 1. jula 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu, u kojem efektivno učestvuje Evropska unija sa jedne strane i sljedećih osam Ugovornih strana: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo*, Makedonija, Moldavija, Srbija i Ukrajina.⁵

U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice učestvuju: Austrija, Bugarska, Češka, Finska, Francuska, Grčka, Hrvatska, Italija, Kipar, Mađarska, Holandija, Njemačka, Poljska, Rumunija, Slovačka, Slovenija i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovih 17 tzv. zemalja učesnica iz Evropske unije direktno učestvuje u radu tijela Energetske zajednice, a njihove pozicije prilikom glasanja izražava Evropska komisija.

Status posmatrača u tijelima Energetske zajednice imaju Armenija, Gruzija, Norveška i Turska. Očekuje se da u 2014. godini Gruzija stekne status Ugovorne strane.

Osnovni ciljevi Energetske zajednice su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji obezbjeđuje pouzdano snabdijevanje energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa. Pored toga, to je razvoj alternativnih pravaca snabdijevanja gasom i poboljšanje stanja u životnoj sredini, uz primjenu energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora.

Zaključivanjem ovog Ugovora, Ugovorne strane iz regije se obavezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i gasa koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To se postiže postepenim preuzimanjem dijelova *acquis*-a EU, odnosno implementacijom odgovarajućih direktiva i uredbi EU u područjima električne energije, gasa, zaštite životne sredine, konkurencije, obnovljivih energetske resursa, energetske efikasnosti, nafte i statistike (vidjeti tabelu 8).

Energetska zajednica je najprije uspostavljena na period od 10 godina, koji bi istekao u julu 2016. godine. Odluka o produženju Ugovora o uspostavi Energetske zajednice za deset godina, odnosno do jula 2026. godine, donesena je u oktobru 2013. godine.

* Ovaj naziv ne prejudicira status i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

⁵ Lista odražava Ugovorne strane na dan 31. decembra 2013. godine. Moldavija ima status Ugovorne strane od 1. maja 2010. godine, a Ukrajina od 1. februara 2011. godine.

Tabela 8. *Acquis Energetske zajednice*

Acquis, odnosno pravni okvir Energetske zajednice koji se konstantno razvija od 2005. godine, i dalje u svom središtu ima direktive koje predviđaju zajedničke propise za interna tržišta električne energije i prirodnog gasa. One su dopunjene propisima o prekograničnoj trgovini, kao i propisima u oblastima zaštite okoliša, konkurencije i obnovljivih izvora energije. U 2007. godini *acquis* je proširen na direktive EU o sigurnosti snabdijevanja, a od 2008. godine pojam ‘mrežna energija’ koji se inicijalno odnosio na električnu energiju i gas uključuje i naftni sektor. 2009. i 2010. godine *acquis* je dalje proširen direktivama o energetskej efikasnosti, a 2011. godine odlukom Ministarskog vijeća propisi koji sačinjavaju ‘Treći paket’, osim Uredbe 713/2009/EC, postali su pravno obavezujući i za Ugovorne strane Energetske zajednice. 2012. godine *acquis* je značajno proširen direktivama u domenu obnovljivih izvora, obaveznih naftnih rezervi i statistike, a 2013. godine dijelom direktive o sprečavanju i kontroli zagađenja i Uredbom 838/2010/EU koja se odnosi na ITC mehanizam i naplatu prijenosa.

Acquis Energetske zajednice prati razvoj pravnog okvira Evropske unije i danas obuhvata njenu ključnu energetskej legislativu u područjima električne energije, gasa, zaštite životne sredine, konkurencije, obnovljivih energetskej resursa, energetskej efikasnosti, nafte i statistike.

Acquis o električnoj energiji

- Uredba 838/2010/EU Evropske komisije od 23. septembra 2010. godine o utvrđivanju smjernica za mehanizam naplate između operatora prijenosnog sistema i zajednički regulatorni pristup naplati prijenosa,
- Direktiva 2009/72/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije, koja zamjenjuje Direktivu 2003/54/EC,
- Uredba 714/2009/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije, koja zamjenjuje Uredbu 1228/2003/EC,
- Odluka Evropske komisije 2006/770/EC od 9. novembra 2006. o izmjeni Aneksa Uredbe 1228/2003/EC (Smjernice za upravljanje i alokaciju raspoloživog prijenosnog kapaciteta na interkonektorima),
- Direktiva 2005/89/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. januara 2006. godine o mjerama za sigurnost snabdijevanja električnom energijom i ulaganje u infrastrukturu,
- Direktiva 2003/54/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije,
- Uredba 1228/2003/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

Rok za transpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju Direktive 2003/54 i Uredbe 1228/2003 je bio 1. juli 2007. Ugovorne strane imaju obavezu da otvore tržište električne energije i za domaćinstva do 1. januara 2015. godine, dok je za sve ostale kupce tržište već trebalo biti otvoreno. U decembru 2007. *acquis* o električnoj energiji je proširen Direktivom 2005/89/EC (uz implementaciju do 31. decembra 2009.), a u oktobru 2011. je prihvaćena Direktiva 2009/72/EC i Uredba 714/2009/EC iz ‘Trećeg paketa’, uz rok za transpoziciju i implementaciju do 1. januara 2015. Izuzetno, rok za implementaciju člana 11. Direktive 2009/72/EC je 1. januar 2017.

Acquis o gasu

- Direktiva 2009/73/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta prirodnog gasa, koja zamjenjuje Direktivu 2003/55/EC,
- Uredba 715/2009/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu prirodnog gasa, koja zamjenjuje Uredbu 1775/2005/EC,
- Uredba 1775/2005/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 28. septembra 2005. godine o uvjetima pristupa mreži transporta prirodnog gasa,
- Direktiva 2004/67/EC Vijeća Evropske unije od 26. aprila 2004. godine o mjerama za sigurnost snabdijevanja prirodnim gasom,
- Direktiva 2003/55/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta prirodnog gasa.

Rok za transpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju Direktive 2003/55 bio je 1. juli 2007. Ugovorne strane imaju obavezu da otvore tržište gasa i za domaćinstva do 1. januara 2015. godine, dok je za sve ostale kupce tržište već trebalo biti otvoreno. U decembru 2007. Ministarsko vijeće je proširilo *acquis* o gasu Direktivom 2004/67/EC i Uredbom 1775/2005 (uz implementaciju do 31. decembra 2009.), a u oktobru 2011. je prihvaćena Direktiva 2009/73/EC i Uredba 715/2009/EC iz ‘Trećeg paketa’, uz rok za transpoziciju i implementaciju do 1. januara 2015. Izuzetno, rok za implementaciju člana 11. Direktive 2009/73/EC je 1. januar 2017.

Napomena: Tekstovi propisa EU koji se navode u ovoj tabeli su dostupni u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.der.k.ba).

Nastavak na sljedećoj stranici ⇨

⇒ Nastavak Tabele 8 sa prethodne stranice

Acquis o zaštiti životne sredine

- Direktiva 2010/75/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 24. novembra 2010. godine o industrijskim emisijama (integrirano sprečavanje i kontrola zagađenja) – samo poglavlje III, Aneks V i član 72(3)-(4),
- Direktiva 2001/80/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2001. godine o ograničenju emisije zagađivača vazduha iz velikih termoelektrana (≥ 50 MW),
- Direktiva Vijeća Evropske zajednice 1999/32/EC od 26. aprila 1999. godine o smanjenju sadržaja sumpora u nekim tečnim gorivima i dopuni Direktive 93/12/EEC,
- Direktiva Vijeća Evropske zajednice 85/337/EEC od 27. juna 1985. godine o ocjeni utjecaja javnih i privatnih projekata na okoliš, sa amandmanima od 3. marta 1997. godine (Direktiva 97/11/EC) i Direktivom 2003/35/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. maja 2003. godine,
- Član 4(2) Direktive Vijeća Evropske zajednice 79/409/EEC od 2. aprila 1979. godine o zaštiti ptica.

Acquis o zaštiti životne sredine se primjenjuje u onoj mjeri u kojoj ima utjecaja na mrežnu energiju. Dok je implementacija Direktiva 79/409/EEC i 85/337/EEC trebala biti okončana do stupanja Ugovora na snagu, Direktiva 1999/32/EC se trebala transponirati u nacionalno zakonodavstvo i implementirati do 31. decembra 2011. Rok za Direktivu 2001/80/EEC je 31. decembar 2017, a za Direktivu 2010/75/EU 1. januar 2018. U skladu sa članom 13. Ugovora, Ugovorne strane potvrđuju važnost Protokola iz Kyota i nastojat će da mu pristupe.

Acquis o konkurenciji

Nisu dozvoljene i bit će procjenjivane u skladu sa čl. 81., 82. i 87. Ugovora o uspostavi Evropske zajednice sljedeće aktivnosti:

- Sprečavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloupotreba dominantne pozicije,
- Pružanje javne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Poštivat će se odredbe Ugovora o uspostavi Evropske zajednice, posebno člana 86. koje se odnose na javna preduzeća i preduzeća kojima su data posebna prava.

Acquis o obnovljivim energetske resursima

- Direktiva 2009/28/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora, koja dopunjuje i zamjenjuje Direktive 2001/77/EC i 2003/30/EC,
- Direktiva 2003/30/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 8. maja 2003. godine o promociji korištenja biogoriva ili drugih obnovljivih goriva u transportu,
- Direktiva 2001/77/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. septembra 2001. godine o promociji električne energije proizvedene korištenjem obnovljivih izvora na unutarnjem tržištu.

Rok za dostavu plana za implementaciju Direktiva 2001/77/EC i 2003/30/EC bio je 1. juli 2007., a rok za transpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju Direktive 2009/28/EC je 1. januar 2014.

Acquis o energetskej efikasnosti

- Direktiva 2010/31/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. maja 2010. godine o energetskej efikasnosti zgrada,
- Direktiva 2010/30/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. maja 2010. godine o označavanju potrošnje energije i ostalih resursa za proizvode vezane za energiju putem deklaracija i standardnih informacija o proizvodu,
- Direktiva 2006/32/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 9. aprila 2006. godine o energetskej efikasnosti u krajnjoj potrošnji i energetskej uslugama kojom se ukida Direktiva Vijeća 93/76/EEC.

Odlukama Ministarskog vijeća iz 2009. i 2010., *acquis* je proširen na tri direktive EU iz oblasti energetske efikasnosti. Rokovi za implementaciju variraju od 31. decembra 2011. do januara 2017.

Acquis o nafti

- Direktiva 2009/119/EC Vijeća Evropske unije od 14. septembra 2009. godine kojom se države članice obvezuju održavati minimalne zalihe sirove nafte i/ili naftnih derivata.

Ministarsko vijeće je prihvatilo Direktivu 18. oktobra 2012. uz rok za implementaciju do 1. januara 2023.

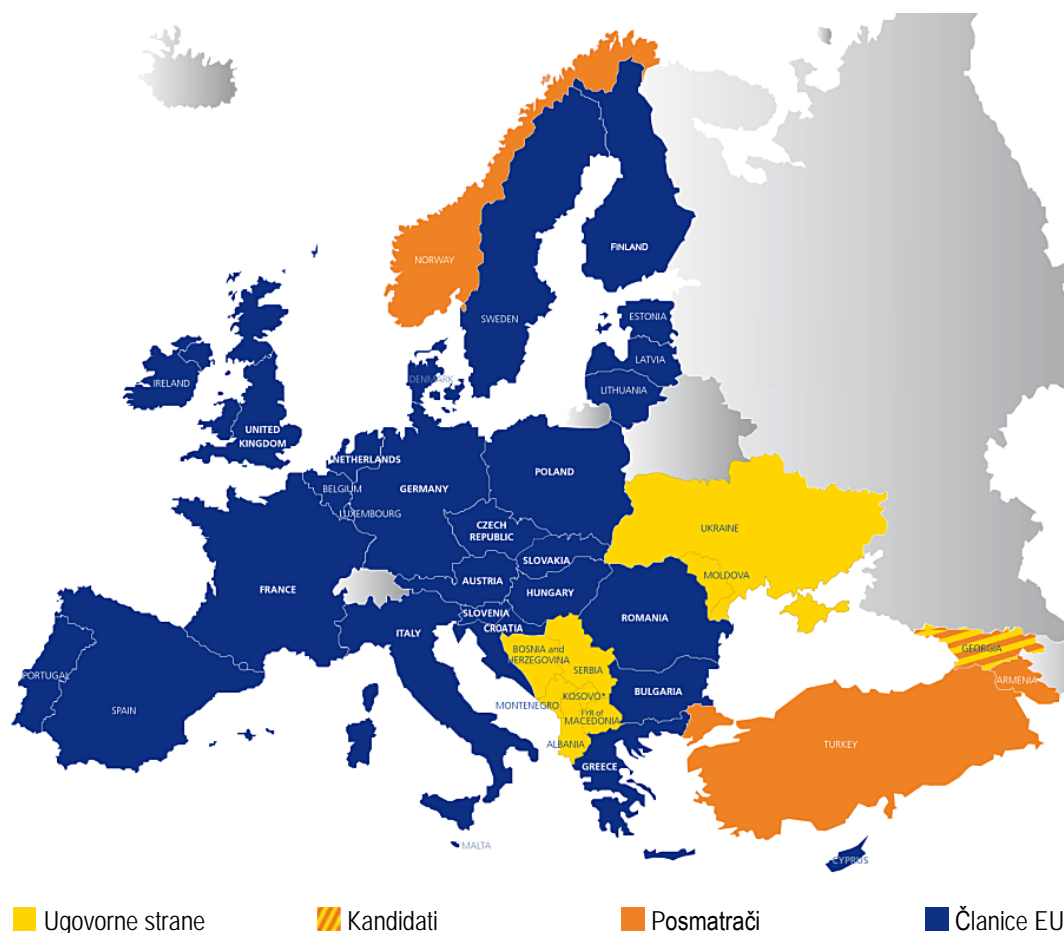
Acquis o statistici

- Direktiva 2008/92/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra 2008. godine o proceduri Zajednice za poboljšanje transparentnosti cijena gasa i električne energije koje se naplaćuju krajnjim industrijskim kupcima,
- Uredba 1099/2008/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra 2008. godine o energetskej statistici.

Od 18. oktobra 2012. *acquis* uključuje navedene direktive, uz rok za implementaciju do 31. decembra 2013.

Pored *acquis*-a EU, Ministarsko vijeće je usvojilo nekoliko nezavisnih mjera koje se odnose na rješavanje sporova, uspostavu tzv. '8. regije' u cilju olakšavanja prekogranične trgovine električnom energijom, te mjere za koordinaciju sigurnosti snabdijevanja.

Slika 15. Geografski obuhvat Energetske zajednice

U cilju osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkcioniranja Energetske zajednice, osnovane su sljedeće institucije: Ministarsko vijeće, Stalna grupa na visokom nivou, Regulatorni odbor, Forum za električnu energiju (Atinski forum), Forum za gas (Mariborski forum), Socijalni forum, Forum za naftu (sa sjedištem u Beogradu) i Sekretarijat.

Ministarsko vijeće, kao najviše tijelo Energetske zajednice osigurava postizanje ciljeva utvrđenih Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Ministarsko vijeće čine po jedan predstavnik svake Ugovorne strane i dva predstavnika Evropske unije.

Stalna grupa na visokom nivou (PHLG), koja okuplja više dužnosnike Ugovornih strana i dva predstavnika Evropske komisije, osigurava kontinuitet sastanaka Ministarskog vijeća i provođenje dogovorenih aktivnosti, te odlučuje o provođenju mjera u određenim oblastima.

Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), sa sjedištem u Atini, čine predstavnici državnih regulatornih tijela zemalja regije, a Evropsku uniju predstavlja Evropska komisija, uz pomoć po jednog regulatora iz zemalja učesnica iz EU, te

jednog predstavnika Agencije za saradnju energetske regulatora (ACER). ECRB razmatra pitanja regulatorne saradnje i može prerasti u tijelo koje donosi regionalne regulatorne odluke i služi kao institucija za rješavanje sporova. Regulatorni odbor ima glavnu ulogu u radu proširenog tržišta. Prema mišljenju Evropske komisije ovo nad-nacionalno regulatorno tijelo može postati model za druge dijelove svijeta.

Forumi Energetske zajednice, posvećeni električnoj energiji, gasu, nafti i socijalnim aspektima, okupljaju sve zainteresirane aktere – predstavnike vlada, regulatora, kompanija, kupaca, međunarodnih finansijskih institucija i dr.

Sekretarijat Energetske zajednice, sa sjedištem u Beču, predstavlja ključni administrativni faktor i zajedno sa Evropskom komisijom osigurava neophodnu saradnju i pruža podršku za rad drugih institucija. Sekretarijat je odgovoran za nadgledanje odgovarajuće provedbe obaveza Ugovornih strana i podnosi godišnji izvještaj o napretku Ministarskom vijeću. U tom smislu, Sekretarijat djeluje kao ‘čuvar’ Ugovora o uspostavi Energetske zajednice dok Evropska komisija ima ulogu generalnog koordinatora.

g. Günther Oettinger, EU komesar za energetska pitanja: “Pozdravljam odobrenje liste PECE projekata od strane Ministarskog vijeća. Oznaka PECE će pomoći u privlačenju potrebnog ulaganja u regiju – potrebne su skoro 40 milijarde eura do 2020. godine. Međutim, nedostatak napretka u postizanju efektivnog otvaranja tržišta i regionalne integracije energetske tržišta je zabrinjavajući. Provedba Trećeg energetske paketa, kao nužnog instrumenta za postizanje ovih ciljeva, mora postati ključni prioritet.”

Iz obraćanja na Jedanaestom sastanku Ministarskog vijeća Energetske zajednice, Beograd, 24. oktobra 2013.

U proteklom periodu Energetska zajednica je izrasla u organizaciju koja osigurava čvrst institucionalni okvir za saradnju, međusobnu podršku i razmjenu iskustava i stoga služi kao model za regionalnu saradnju u vezi energetske pitanja.

2013. godinu u Energetskoj zajednici je obilježilo usvajanje liste Projekata od interesa za Energetsku zajednicu (tzv. PECE projekti). Riječ je o projektima koji podstiču integraciju i otvaranje tržišta, sigurnost i održivost snabdijevanja, te unapređuju prekograničnu saradnju. Ovu inicijativu treba pratiti usvajanje odgovarajućih političkih i regulatornih mjera, uz obezbjeđenje tehničke pomoći i finansijskih mehanizama. Nastavljajući aktivnosti nakon donošenja regionalne strategije i prepoznavajući značaj socijalnog aspekta energetske politike, Ministarsko vijeće je donijelo *Okvirnu socijalnu strategiju Energetske zajednice*. Uočavajući potrebu jačanja institucija i instrumenata potrebnih za postizanje ciljeva Energetske zajednice, njeno Ministarsko vijeće je uspostavilo posebnu Grupu na visokom nivou čiji je zadatak da tokom 2014. godine načini nezavisnu procjenu adekvatnosti institucionalne postavke i radnih metoda Energetske zajednice za postizanje ciljeva iz Ugovora o uspostavi Energetske zajednice.

Pokazatelj daljnjeg razvoja *acquis-a* Energetske zajednice su odluke o implementaciji *Uredbe 838/2010/EU Evropske komisije od 23. septembra 2010. godine o utvrđivanju smjernica za mehanizam naplate između operatora prijenosnog sistema i zajednički regulatorni pristup naplati prijenosa*, kao i *Direktive*

2010/75/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 24. novembra 2010. godine o industrijskim emisijama (integrirano sprečavanje i kontrola zagađenja), i to samo poglavlja III, Aneksa V i člana 72(3)-(4). Na svojoj sjednici održanoj u oktobru 2013. godine, Ministarsko vijeće je donijelo preporuku kojom su Ugovorne strane pozvane da provedu *Direktivu 2012/27/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. oktobra 2012. godine o energetske efikasnosti, izmjeni direktiva 2009/125/EZ i 2010/30/EU i stavljanju izvan snage direktiva 2004/8/EZ i 2006/32/EZ*, uz najavu da će odluka kojom će njena provedba postati pravno obavezujuća biti donesena 2014. godine.

Tokom 2013. godine je nastavljen rad zajedničke Konkurencijske mreže Energetske zajednice i tijesna saradnja između konkurencijskih tijela, ali i njihova saradnja sa energetske regulatorima. Potvrđeno je da korištenje potencijala u provedbi zakona o konkurenciji daje dodatni podsticaj tržišnim reformama i ispunjavanju obaveza koje imaju Ugovorne strane.

Prioriteti Energetske zajednice u 2014. godini uključuju pripremu prijedloga za inoviranje Ugovora, kako bi bili objedinjeni naporima država članica Energetske zajednice u razvoju energetske sektora. Također, cilj je unaprijediti konkurentnost kompanija na energetske tržištu i osigurati efektivne mehanizme za zaštitu interesa, međusobnu pomoć, te dati jednake mogućnosti za korištenje instrumenata Evropske unije za postizanje zajedničkih ciljeva.

Ukrajina, kao zemlja koja predsjedava Energetskom zajednicom u 2014. godini, predstavljajući prioritete koncentrirala se na povećanje energetske nezavisnosti i sigurnosti Evrope kroz funkcioniranje gasnog tržišta u obrnutom smjeru na granici između Ukrajine i EU i stvaranje Istočnoevropskog gasnog čvorišta, razvijanje alternativnih tranzitnih ruta za sigurne isporuke energetske resursa, donošenje i prilagođavanje zakonodavstva i privlačenje ulaganja za provedbu PECE projekata.

Bosna i Hercegovina i Energetska zajednica

Aktivnim djelovanjem u Energetskoj zajednici Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetske sektora, liberalizaciju tržišta energije i usklađivanje svoje politike sa članicama EU.

Ipak, evidentno je da na različitim nivoima u BiH treba učiniti dodatne napore u transpoziciji i implementaciji *acquis*-a Energetske zajednice. Za realizaciju brojnih obaveza Bosne i Hercegovine rokovi su već prošli, a za značajan broj obaveza preostalo je relativno kratko vrijeme (vidjeti tabelu 8). Na ovo ukazuju i slučajevi za rješavanje sporova koje je inicirao Sekretarijat Energetske zajednice:

- Slučaj ECS-1/10, pokrenut *Otvorenim pismom* 21. septembra 2010. godine odnosi se na državnu pomoć. Mada je februara 2012. godine donesen Zakon o sistemu državne pomoći u BiH i krajem iste godine uspostavljeno Vijeće za državnu pomoć, izostala je praktična implementacija. Sekretarijet Energetske zajednice najavljuje da će slučaj biti zatvoren kada Vijeće bude potpuno operativno.
- 20. januara 2011. godine u slučajevima ECS-1-6/11 upućena su *Otvorena pisma* Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Makedoniji, Crnoj Gori i Srbiji zbog neusvajanja metode za koordinirano upravljanje zagušenjima i procedura za alokaciju kapaciteta. 13. juna 2012. godine operatori prijenosnih sistema iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Grčke, Hrvatske, Kosova*, Makedonije, Rumunije, Slovenije i Turske potpisali su Ugovor o uspostavi Projektne kompanije Ureda za koordinirane aukcije jugoistočne Evrope. Dok ovaj Ured ne počne sa radom, slučajevi ostaju otvoreni.
- Slučaj ECS-8/11, pokrenut *Otvorenim pismom* 7. oktobra 2011. godine odnosi se na neispunjavanje obaveza koje BiH ima u donošenju odgovarajuće legislative u sektoru gasa. Uzimajući u obzir odgovor Vijeća ministara BiH na otvoreno pismo, Sekretarijat je uputio *Obrazloženo mišljenje* 24. januara 2013. godine, i nakon novog odgovora podnio predmet Ministarskom vijeću na odlučivanje putem *Obrazloženog zahtjeva* 21. maja 2013. godine. Na osnovu ovog zahtjeva, Ministarsko vijeće Energetske zajednice je 24. oktobra 2013. objavilo postojanje kršenja obaveza u sektoru gasa i pozvalo BiH da ga ispravi donošenjem relevantne legislative do juna 2014. godine. U suprotnom, najavljeno je poduzimanje daljnjih koraka.
- 11. februara 2013. godine u slučajevima ECS-1-5/13 poslana su *Otvorena pisma* Albaniji, Bosni i Hercegovini, Makedoniji, Srbiji i Ukrajini zbog izostanka transpozicije i implementacije obaveza koje se odnose na smanjenje emisije SO₂ pri sagorijevanju teških loživih ulja i tečnih naftnih goriva.

Aktivnosti DERK-a u tijelima Energetske zajednice

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domena Energetske zajednice, se odvijao uz neophodnu saradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz podršku i doprinos realizaciji različitih projekata u funkciji uspostave Energetske zajednice i naročito kroz proaktivan odnos u istraživanjima koje su planirale i provodile različite grupe šireg tematskog spektra, a koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Evropske unije.

Ključne aktivnosti DERK-a u Energetskoj zajednici i dalje su usmjerene na Regulatorni odbor, u kojem predstavlja i zastupa interese Bosne i Hercegovine. Formalna uspostava Regulatornog odbora Energetske zajednice, izvršena je 11. decembra 2006. godine u Atini. Tokom 2013. godine, Regulatorni odbor održao je četiri sastanka. Afirmaciji Regulatorne komisije u ECRB-u posebno doprinosi mr.sc. Edin Zametica, savjetnik Komisije, koji od 2007. godine predsjedava Radnom grupom za zaštitu kupaca.

Regulatorni odbor značajan dio svojih aktivnosti organizira kroz više radnih grupa, uz podršku odgovarajućeg odjela Sekretarijata Energetske zajednice.

Radna grupa za električnu energiju (EWG) je tokom 2013. godine bila usmjerena na proces uspostavljanja jedinstvenog mehanizma alokacije prekograničnih prijenosnih kapaciteta, uspostavljanje mehanizma uravnoteženja, pitanja dizajna i otvaranja tržišta, harmonizaciju sistema licenciranja u regiji, regulatorne podsticaje investicija, nadzor tržišta i obnovljive izvore energije.

Operativno organizirajući svoj rad uspostavljanjem podgrupa, EWG je pripremila nekoliko dokumenata, izvještaja i uporednih analiza, među kojima poseban značaj ima *Preporuka o usvajanju Uredbe 543/2013 o podnošenju i objavljivanju podataka na tržištima električne energije, Preporuka za zajednički stav ECRB-a o Aukcijskim pravilima SEE CAO, Preporuka ECRB-u o poziciji za implementaciju mrežnih pravila EU, Nacrt smjernica za regulatorni nadzor tržišta*, te kvartalni izvještaji o napretku u 8. regiji. EWG je poseban doprinos dala u koordinaciji provođenja *Regionalnog akcionog plana za otvaranje veleprodajnog tržišta u jugoistočnoj Evropi*. Ovaj plan je zajednički dokument PHLG, ECRB i ENTSO-E koji su imenovali koordinate za nadzor njegovog provođenja.

EWG priprema pregled regulatornog okruženja, identificira pravne i finansijske prepreke i predlaže rješenja na regionalnom i nacionalnom nivou za implementaciju i funkcioniranje novih mehanizama u okviru regionalnog tržišta jugoistočne Evrope. Domen djelovanja radne grupe zahtijeva širok spektar znanja uključujući tehnička, pravna i finansijska pitanja.

Radna grupa za gas (GWG) posvećena je razvoju tržišta gasa u regiji, koje je manje razvijeno od tržišta električne energije. Svega nekoliko zemalja ima razvijeno tržište, dok se u ostalim gas koristi u ograničenom obimu ili nikako.

Nedostatak gasne infrastrukture, uključujući i nedostatak interkonekcija između Ugovornih strana, i dalje je prepreka u stvaranju regionalnog tržišta. U tom smislu, i tokom 2013. godine su nastavljene aktivnosti u vezi koncepta Gasnog prstena Energetske zajednice i inicijative korištenja gasa za proizvodnju

električne energije (eng. *Gas to Power Initiative*) koja naposljetku pozitivno djeluje na sigurnost snabdijevanja i uravnoteženje potrošnje gasa u regiji, ali i na uravnoteženje u elektroenergetskom sistemu koji će prema očekivanjima u narednom periodu funkcionirati uz povećani utjecaj vjetroelektrana. ECRB dokument *Uravnoteženje u transportnim gasnim mrežama u Energetskoj zajednici* objavljen je u martu 2013. godine.

GWG je bio fokusiran i na poređenje iskustava zemalja sa uređenim tržištem gasa, te na identifikaciju nedostataka u zemljama članicama, a u cilju što bolje harmonizacije primarne i sekundarne legislative koja se odnosi na uspostavu tržišta gasa. Posebna pažnja posvećena je kvalitetu gasa i aktivnostima koje Agencija za saradnju energetske regulatora (ACER) i Evropska mreža operatora transportnog sistema za gas (ENTSO-G) vode u pripremi okvirnih smjernica i mrežnih pravila EU o interoperabilnosti, alokaciji kapaciteta i uravnoteženju u gasnim mrežama.

Radna grupa za zaštitu kupaca (CWG) trajno je posvećena razvoju mehanizama za zaštitu kupaca u procesu liberalizacije tržišta energije, pružajući doprinos brojnim aktivnostima Energetske zajednice, a posebno onim u zaštiti ranjivih kupaca. Tokom 2013. godine CWG je dao značajan doprinos u pripremi *Okvirne socijalne strategije Energetske zajednice*.

ECRB je odobrio više dokumenata koje je Grupa pripremila, početkom godine: *Pregled praksi u oblasti malih proizvođača električne energije* i *Analizu prakse priključivanja na distributivnu mrežu*, sredinom godine *Izveštaj o zaštiti kupaca*. Analizirajući relevantne elemente koji čine distributivne tarife i krajnje cijene energije, pripremljen je *Izveštaj o glavnim kriterijima za određivanje potrebnog prihoda za prienos, distribuciju i regulirano snabdijevanje električnom energijom i gasom*, koji je ECRB odobrio krajem godine. ECRB, uz punu podršku CWG, je sredinom 2013. godine održao zajednički seminar sa Vijećem evropskih energetske regulatora (CEER) i Regionalnom asocijacijom energetske regulatora (ERRA) u funkciji edukacije kupaca, odnosno formiranja i jačanja njihove svijesti o važnosti funkcioniranja tržišta energije.

U narednom periodu Grupa planira završiti pregled praksi u domenu ugovora koji potpisuju mali kupci i objaviti *Izveštaj o ugovorima koje zaključuju kupci energije*. Grupa će nastaviti aktivnosti na zaštiti i edukaciji kupaca. U tom smislu, planirano je davanje podrške javnoj kampanji u funkciji potpunog otvaranja tržišta energije od 1. januara 2015. godine i organiziranje zajedničkog seminara sa CEER-om. Saradnja ECRB-a sa Vijećem evropskih energetske regulatora bit će nastavljena i kroz učešće u izradi Šeste CEER-ove uporedne analize kvaliteta snabdijevanja električnom energijom. U fokusu rada Grupe u 2014. godini bit će i analiza funkcioniranja i razvoja maloprodajnih tržišta električne energije i gasa.

4.2 Regionalna asocijacija energetskih regulatora – ERRA

Regionalna asocijacija energetskih regulatora (eng. *Energy Regulators Regional Association – ERRA*) je organizacija nezavisnih regulatornih tijela za energiju prvenstveno iz regije Centralne Evrope i Evroazije. ERRA ima 24 punopravne članice, kao i pet pridruženih članica iz regije. U radu ERRA-e djeluje i sedam dodatnih pridruženih članica van regije uključujući Nacionalnu asocijaciju regulatora SAD (eng. *National Association of Regulatory Utility Commissioners – NARUC*), te regulatorna tijela odnosno asocijacije iz Afrike i Azije (slika 16).

Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetskih djelatnosti u zemljama članicama, podsticanje razvoja nezavisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje saradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članica, bolji pristup informacijama o svjetskoj praksi u reguliranju energetskih djelatnosti.

Slika 16. Članstvo u ERRA-i

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravna članica ERRA-e od 19. maja 2004. godine. Na Generalnoj skupštini održanoj u maju 2010. godine, kao pridružene članice ove organizacije primljene su i dvije entitetske regulatorne komisije FERK i RERS.

Predstavnici DERK-a aktivno učestvuju u radu Generalne skupštine, Investicijske konferencije i u radu stalnih komiteta i radnih grupa, od kojih se posebno izdvajaju Stalni komitet za tarife i cijene, Radna grupa za pravnu regulativu i Stalni komitet za licence i konkurenciju, u kojem Saša Ščekić, rukovodilac Sektora za licence i tehničke poslove, kao predsjedavajući od 2010. godine doprinosi afirmaciji Regulatorne komisije. Radna grupa za strateško planiranje u funkciji analize rada Asocijacije i predlaganja rješenja za poboljšanje rada i dugoročnu održivost, koja je formirana 2012. godine, nastavila je svoj rad, prepoznavajući i potrebu za određena prestrukturiranja u institucionalnom organiziranju rada ERRA-e.

Tokom 2013. godine su obrađivane brojne teme, među kojima se posebno izdvajaju autorizacija novih proizvodnih kapaciteta, problematika priključenja, mehanizmi podsticaja obnovljivih izvora, modeli promocije energetske efikasnosti, uporedna analiza tarifa za distribuciju električne energije i naknada za priključak, razdvajanje distributivnih kompanija, razdvajanje prijenosne djelatnosti, struktura i modeli veleprodajnih tržišta, analiza rezultata transformacije tržišnih struktura vertikalno integriranih sistema u potpuno liberalizirano tržište, regulatorni aspekt razvoja maloprodajnih tržišta, razvoj infrastrukture u funkciji prekogranične trgovine, alokacija prijenosnih kapaciteta i upravljanja zagušenjima, kreiranje regionalnih tržišta, regulatorni nadzor, pravni okvir i institucionalni modeli prestrukturiranja i regulacije sektora grijanja, te saradnja energetskih regulatora i drugih državnih institucija, izvršna ovlaštenja regulatora, rješavanje sporova, transparentnost i blagovremenost regulatornog djelovanja.

Pored aktivnog rada u tijelima ERRA-e, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ispunjava svoju ulogu članice ove Regionalne asocijacije pružanjem relevantnih informacija o energetskom sektoru i regulatornoj praksi Bosne i Hercegovine.

4.3 Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora – MEDREG

Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora (MEDREG) je započela sa radom u maju 2006. godine kao dobrovoljna radna grupa osnovana radi uspostavljanja saradnje između energetskih regulatora mediteranskih zemalja da bi postala stalna regionalna organizacija osnovana u Rimu u novembru 2007.

MEDREG je asocijacija koja okuplja regulatore u cilju unapređenja jasnog, stabilnog i usklađenog regulatornog okvira kroz stalnu saradnju zemalja sjeverne, južne i istočne obale Mediteranskog bazena. MEDREG okuplja regulatorna tijela iz Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Izraela, Jordana, Kipra, Libije, Malte, Maroka, Palestinske uprave, Portugala, Slovenije, Španije, Tunisa i Turske.

Organizacijska struktura MEDREG-a obuhvata Generalnu skupštinu koja se sastaje dva puta godišnje i četiri *ad hoc* grupe: (1) za institucionalna pitanja (kojom predsjedava Alžir), (2) za električnu energiju (Egipat), (3) za gas (Turska) i (4) za okoliš, obnovljive izvore energije i energetske efikasnost (Španija). *Ad hoc* grupe se okupljaju najmanje dva puta godišnje. Od 2012. godine djeluje i Radna grupa sa posebnim zadatkom koja je posvećena pitanjima kupaca. Sekretarijat u Milanu kao dio MEDREG-ove strukture provodi strategiju Generalne skupštine jačajući odgovornost MEDREG-a i institucionalnu saradnju u energetske sektoru Mediterana. Osim toga, Sekretarijat daje snažan podsticaj razmjeni informacija među članicama kroz Grupu za komunikaciju koja promovira misiju Asocijacije u svakoj državi članici.

Glavni cilj Asocijacije je promocija jasnih, stabilnih i usklađenih pravnih i regulatornih okvira Mediterana radi omogućavanja investicija u energetske infrastrukturu i podrške integraciji tržišta. Stoga, MEDREG promovira stalnu razmjenu znanja, iskustva i stručnosti, prikupljanje podataka kroz sveobuhvatne studije, izvještaje sa preporukama, te specijalizirane obuke u sferi energetske regulacije.

MEDREG-ove aktivnosti imaju podršku svih regulatornih tijela zemalja članica, a od 2007. godine Evropske unije i Vijeća evropskih energetske regulatora (CEER). MEDREG je 2012. godine priznat od Odbora za industriju, istraživanje i energiju (ITRE) Evropskog parlamenta kao referentna institucija za reguliranje energije u Mediteranu, dok se Evropska komisija u više navrata pozivala na MEDREG kao na ključnog aktera za saradnju u sektoru energije i relevantnog učesnika u procesu uspostavljanja Mediteranske energetske zajednice.

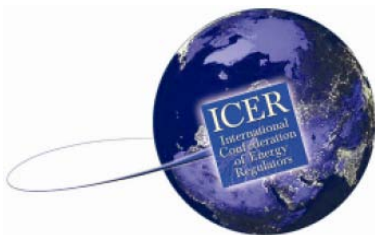
Predstavnici DERK-a neposredno učestvuju u radu Generalne skupštine, a u radu *ad hoc* grupa upotrebom različitih telekomunikacijskih alata, te dostavljanjem traženih informacija i komentara na nacрте dokumenata. Tokom 2013. godine su dostavljani podaci o investicijama, računima za energiju, praksi u oblasti edukacije i informiranja kupaca, o gasu, kvalitetu snabdijevanja, te drugi podaci korisni za uporedne analize. Afirmaciji Regulatorne komisije u okviru MEDREG-a doprinosi i Almir Imamović, rukovodilac Sektora za tarife i tržišta, koji je od novembra 2012. godine dopredsjedavajući *Ad hoc* grupe za električnu energiju.

*g. Michel Thiollière,
predsjednik MEDREG-a:
“Zapravo, svi akteri u
energetskoj oblasti – bez
obzira da li su proizvođači,
operatori prijenosnih
sistema, investitori ili
finansijeri – žele istovremeno
transparentnost u trgovini,
pouzdanost i dugoročnu
vidljivost. MEDREG
predvodi provedbu ovih
principa i pruža podršku
nacionalnim regulatornim
tijelima u postizanju svojih
ciljeva.”*

*Iz predsjedničke poruke –
uvodne riječi Godišnjeg
izvještaja MEDREG-a za
2012. godinu*

U 2013. godini Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora je predstavila svoj prvi Godišnji izvještaj o aktivnostima u 2012. godini, čiji je značajan dio posvećen viziji MEDREG-a da postane resursni centar za aktere u energetskoj oblasti Mediteranske regije. MEDREG planira da ojača svoju ulogu kao regionalni referentni centar za pružanje podrške u upravljanju energijom, investiranju u tehničku saradnju, konsolidiranju i objavljivanju podataka i naučnoj saradnji između svojih članica.

4.4 Međunarodna konfederacija energetskih regulatora – ICER

Međunarodna konfederacija energetskih regulatora (ICER), osnovana u oktobru 2009. godine, je dobrovoljni okvir za saradnju energetskih regulatora na svjetskom nivou. Cilj ICER-a je da poboljša informiranost javnosti i kreatora političkih odluka, kao i razumijevanje reguliranja energije i njegove uloge u rješavanju širokog spektra socio-ekonomskih, okolišnih i tržišnih pitanja.

Preko 200 regulatornih tijela sa šest kontinenata, putem 12 regionalnih regulatornih asocijacija (slika 17) ostvaruje članstvo u ICER-u i učestvuje u njegovom radu. DERK je članica ICER-a putem ERRA-e i MEDREG-a.

ICER-ove aktivnosti se koncentriraju na četiri ključne oblasti: (i) pouzdanost i sigurnost snabdijevanja, (ii) uloga regulatora u pronalaženju odgovora na klimatske promjene, (iii) konkurentnost i priuštivost, i (iv) nezavisnost, ovlaštenja,

Slika 17. Regionalne regulatorne asocijacije u članstvu ICER-a

odgovornosti, najbolje prakse i obuka regulatora. U periodu od 2012. do 2015. godine ICER djeluje kroz svoje virtuelne radne grupe: VWG1 – otvaranje i integracija regionalnih tržišta, VWG2 – tehnološke promjene i obnovljivi izvori energije, VWG3 – pitanja kupaca i VWG4 – dobre regulatorne prakse. Time se nastavlja nastojanje ICER-a da izgradi čvrste veze između regionalnih regulatornih asocijacija širom svijeta.

Aktuelni rezultati ove globalne saradnje energetske regulatora su predstavljeni u četiri izvještaja koji uključuju međunarodne analize slučajeva o: (1) garantiranju pouzdanosti i sigurnosti snabdijevanja, (2) obnovljivoj energiji i distribuiranoj proizvodnji, (3) inteligentnim brojilima i (4) konkurentnosti i problematici priuštivosti.

U oktobru 2013. godine ICER je započeo inicijativu *Žene u oblasti energije*. Cilj ove globalne inicijative energetske regulatora je da se pomogne napredovanju žena u oblasti energije kroz praktične instrumente kao što su događaji koji pomažu umrežavanju žena, pilot program za elektronsko mentorstvo i mreža za saradnju u korist žena.

DERK aktivno prati ICER-ove aktivnosti i pruža podršku na razne načine. U 2013. godini DERK-ovo osoblje je dostavilo podatke za ICER-ov upitnik o zaštiti kupaca koji je inicirala VWG3. Upitnik se odnosi na regulatorne pristupe u različitim nadležnostima i omogućava razmjenu praksi u ovoj oblasti.

ICER je, kroz svoju Virtuelnu radnu grupu za obrazovanje i najbolje prakse, 2013. godine pokrenuo izdavanje ICER-ove Hronike, kao sredstvo za daljnu promociju svojih ciljeva u smislu jačanja razmjene regulatornih znanja i istraživanja. Mr.sc. Edin Zametica, savjetnik Komisije, kao član Uredničkog odbora doprinosi kvalitetu ovog stručnog časopisa.

U maju 2012. godine, ICER i Međunarodna mreža energetske regulatora (IERN) - internet platforma koja je uspostavljena 2003. godine od strane Drugog Svjetskog energetske regulatornog foruma - su se ujedinili u jedinstvenu organizaciju pod okriljem ICER-a. IERN i njegova baza podataka su sada dio šireg ICER-ovog okvira.

5. REVIZIJSKI IZVJEŠTAJ

Finansijska sredstva za rad i realizaciju svojih aktivnosti DERK obezbjeđuje na način određen Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH. Osnovni prihod predstavlja regulatorna naknada koju plaćaju vlasnici licenci za obavljanje djelatnosti prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema, distribucije i snabdijevanja nekvalificiranih kupaca, te međunarodne trgovine električnom energijom. Regulatorna naknada se određuje tako da pokrije troškove DERK-a, a za višak prihoda nad rashodima se umanjuju obaveze za plaćanje regulatorne naknade u narednom periodu. Na ovaj način su svi ostvareni prihodi usmjereni isključivo na podmirenje osnovnih, detaljno planiranih troškova.

Finansijsko poslovanje DERK-a uglavnom pokriva sljedeća područja:

- nastanak i podmirenje finansijskih obaveza za potrebe definirane u odobrenom finansijskom planu,
- kratkoročno planiranje i upravljanje novčanim tokovima,
- praćenje realizacije finansijskog plana za tekuću godinu,
- analiza i procjena budućih novčanih tokova u svrhu pripreme novog finansijskog plana,
- priprema finansijskog plana za narednu godinu,
- unutarnje finansijsko izvještavanje kao osnova za donošenje odgovarajućih poslovnih odluka,
- finansijsko izvještavanje prema vanjskim tijelima, ovlaštenim institucijama i javnosti.

“Po našem mišljenju, finansijski izvještaji prikazuju objektivno, u svim materijalno značajnim stavkama, finansijski položaj Državne regulatorne komisije za električnu energiju na dan 31. decembra 2012. godine, te rezultate njegovog poslovanja i promjene u novčanom toku za godinu koja je tada završila u skladu s Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja.”

(“REVIFORM”, 28. mart 2013.)

Konačan rezultat svih navedenih aktivnosti i donesenih odluka su finansijski izvještaji kojima su iskazani rezultati poslovanja na kraju poslovne godine. Prema obavezama iz zakona po kojem je i osnovan, DERK je dužan svake godine omogućiti reviziju svojih finansijskih izvještaja s ciljem nezavisne i nepristrasne provjere iskazanih rezultata poslovanja, kao i usklađenosti tih postupaka sa važećim propisima.

Na osnovu objavljenog javnog poziva za obavljanje usluga revizije, u toku 2013. godine reviziju finansijskih izvještaja DERK-a prethodne godine je vršilo društvo za reviziju, računovodstvo i konsalting “REVIFORM” d.o.o. Sarajevo.

Obavljena revizija je osim utvrđivanja realnosti finansijskih izvještaja u cjelini, podrazumijevala i istovremenu ocjenu primjenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena rukovodstva DERK-a.

Prema mišljenju nezavisnog revizora prezentacija finansijskih izvještaja, priznavanje i mjerenje transakcija i poslovnih

dogadaja, objektivno i istinito prikazuje stanje sredstava, obaveza, kapitala i finansijskog rezultata poslovanja.

Navedenim mišljenjem DERK je zadržao najvišu revizijsku ocjenu usklađenosti finansijskih izvještaja sa međunarodno važećim standardima, zakonskim propisima, principima i politikama, kao i iskazanih rezultata poslovanja koji su u ranijim periodima revidirani i od strane Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

U tom pravcu je nastavljeno i konstantno poboljšavanje sistema finansijskog upravljanja i interne kontrole koji obezbjeđuju dobro organiziran i efikasan rad uz istovremenu prevenciju ili identifikaciju mogućih grešaka radi zaštite imovine od bilo kakvih gubitaka uzrokovanih nepažnjom ili lošim upravljanjem. Iz tog razloga se bezrezervno provodi svako zapažanje revizora koje vodi ka unapređenju poslovanja i povećanju uspješnosti i odgovornosti.

Vodeći se opredjeljenjem i principima objektivnosti i javnosti u radu i u cilju pružanja informacija o svom finansijskom položaju i rezultatima poslovanja zainteresiranim licima i široj javnosti, DERK svake godine objavljuje revidirane godišnje finansijske izvještaje. Revidirani finansijski izvještaji za 2012. godinu su objavljeni u "Službenom glasniku BiH", broj 30/13 i u okviru internet prezentacije DERK-a.

6. OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2014. GODINI

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastavit će svoje aktivnosti na kreiranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuirano snabdijevanje električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvaliteta za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštivanje međunarodnih sporazuma, domaćih zakona, odgovarajućih evropskih uredbi i direktiva, kao i drugih pravila o unutarnjem tržištu električne energije.

DERK će i u 2014. godini zadržati kontinuitet saradnje sa Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine, a posebno sa Komisijom za saobraćaj i komunikacije Predstavničkog doma PS BiH i Komisijom za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, saobraćaj i komunikacije Doma naroda PS BiH. Također, primarni interes će ostati i razmjena informacija i usklađenost ključnih regulatornih aktivnosti sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, nadležnim za kreiranje politike u skladu sa Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH.

Svi dosada primjenjivani modaliteti međusobnog praćenja i usklađivanja djelovanja koristit će se i u 2014. godini u odnosima sa Regulatornom komisijom za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i sa drugim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnom nivou, prije svega sa Konkurencijskim vijećem BiH.

Kako bi zadovoljio potrebe različitih nivoa odlučivanja za kvalitetnim i pouzdanim statističkim podacima u području energije DERK će ostati referentan izvor i aktivan generator ovih podataka. U ovom cilju će nastaviti sarađivati sa Agencijom za statistiku BiH.

DERK će pratiti aktivnosti i trendove u kompletnom energetsom sektoru i neposredno se uključivati u sve relevantne događaje.

Kroz svoje djelovanje DERK će biti usmjeren na:

- donošenje tarifa u okviru svojih nadležnosti,
- izdavanje licenci,
- regulatorni nadzor licenciranih subjekata,
- kreiranje novih regulatornih pravila, te analiziranje ranije donesenih regulatornih pravila i postojeće prakse, uz pregled i reviziju akata DERK-a,
- razvoj modela pomoćnih usluga,
- stvaranje većeg stepena integracije domaćeg tržišta električne energije, s posebnim fokusom na efikasno otvaranje maloprodajnog i veleprodajnog tržišta,

- jačanje kapaciteta za ispunjavanje međunarodnih obaveza u vezi sa regulatornim izvještavanjem,
- socijalni aspekt u domenu regulatorne prakse,
- praćenje primjene Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sistema (ITC mehanizam) i rada Projektna kompanije Ureda za koordinirane aukcije jugoistočne Evrope (SEE CAO),
- odobravanje i nadziranje pravila koja razvijaju “Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini”, “Elektroprijenos Bosne i Hercegovine” i “Komunalno Brčko”,
- odobravanje *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period od 2015. do 2024. godine, Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* za naredni desetogodišnji period, kao i *Plana investicija Elektroprijenosa BiH*,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi,
- obavljanje ostalih poslova koji mu budu povjereni u nadležnost.

U provođenju svojih aktivnosti DERK će, u granicama ovlaštenja koja su mu zakonom povjerena, voditi računa o zaštiti kupaca i dati svoj puni doprinos u iznalaženju najbolje primjenjivih rješenja u narednom periodu.

S obzirom na činjenicu da je Bosna i Hercegovina temeljem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice postala obavezna do 1. januara 2015. godine u svoje zakonodavstvo transponirati i u praksi implementirati nove propise Evropske unije o internom energetsom tržištu (Treći paket), DERK će u okvirima svojih kompetencija i optimalnom upotrebom koordinacije sa drugim ključnim subjektima dati svoj doprinos razvoju pravnog okvira.

U interesu svih ključnih subjekata je provedba reforme elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini, harmonizacija podzakonskih propisa i efikasna koordinacija među tijelima koja učestvuju u njihovoj pripremi i izradi. Cilj je kreiranje jasnog i pouzdanog zakonodavnog okvira zasnovanog na evropskim direktivama i pravilima o unutrašnjem tržištu električne energije.

U tom smislu, DERK planira aktivno učešće u izradi zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravnom stečevinom EU, te u otklanjanju nedostataka u elektroenergetskom sektoru koji su navedeni u *Izveštaju Evropske komisije o napretku BiH u 2013. godini*.

DERK će također participirati u podršci i provedbi regionalnih prioriteta i projekata Energetske zajednice, ali i prioriteta koji su u okviru Energetske zajednice identificirani za elektroenergetski sektor Bosne i Hercegovine, odnosno koje navodi *Izveštaj o*

implementaciji acquis-a prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice.

U centru zanimanja bit će i aktivnosti međunarodnih tijela koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije, prije svega onih u čijem radu DERK i sam učestvuje:

- ECRB – Regulatorni odbor Energetske zajednice (uključujući Radnu grupu za električnu energiju, Radnu grupu za gas i Radnu grupu za kupce i maloprodajna tržišta),
- ERRA – Regionalna asocijacija energetske regulatora (uključujući Stalni komitet za licence i konkurenciju, Stalni komitet za tarife i cijene, Radnu grupu za pravnu regulativu i Radnu grupu za kupce i maloprodajna tržišta, čije formiranje je planirano u 2014. godini),
- MEDREG – Asocijacija mediteranskih energetske regulatora (uključujući *ad hoc* grupe za institucionalna pitanja, električnu energiju, gas, te okoliš, obnovljive izvore i energetske efikasnost, kao i Radnu grupu sa posebnim zadatkom koja je posvećena pitanjima kupaca),
- ICER – Međunarodna konfederacija energetske regulatora.

DERK će također nastaviti praćenje rada Vijeća evropskih energetske regulatora (CEER) i Agencije za saradnju energetske regulatora (ACER).

U 2014. godini dodatni impuls međunarodnoj saradnji pružit će novi projekat Agencije za međunarodnu saradnju SAD (USAID) kroz koji će se razvijati partnerski odnos bosanskohercegovačkih energetske regulatora sa Nacionalnom asocijacijom regulatora SAD (NARUC) i više regulatornih komisija iz njenog sastava, pri čemu će Regulatorno tijelo iz Ohaja (eng. *Public Utilities Commission of Ohio* – PUCO) biti vodeća komisija. Potpisivanje Memoranduma o saradnji najavljeno je za januar 2014. godine.

Ohio

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći u okviru internet prezentacije na adresi www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefone 035 302060 i 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica M. Jovanovića 4/II.

PRILOG A: Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine

(korišteni podaci NOS-a BiH, Elektroprijenosa BiH i elektroprivreda u BiH)

Osnovni podaci o instaliranim kapacitetima proizvodnih objekata

Ukupan instalirani kapacitet proizvodnih objekata u Bosni i Hercegovini iznosi 3.978,86 MW, od čega u većim hidroelektranama 2.048 MW, a u termoelektranama 1.765 MW. Instalirani kapacitet malih hidroelektrana, vjetro i solarnih elektrana u BiH je 73,63 MW, dok je 91,23 MW instalirano u industrijskim elektranama.

Hidroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	2×54+1×63	171
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	2×108	216
Čapljina	2×210	420
Rama	2×80	160
Jablanica	6×30	180
Grabovica	2×57	114
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×24	72
Mostarsko blato	2×30	60
Peć-Mlini	2×15	30
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	715	635
G3	100	85
G4	200	182
G5	200	180
G6	215	188
KAKANJ	450	398
G5	110	100
G6	110	90
G7	230	208
GACKO	300	276
UGLJEVIK	300	279

Osnovni podaci o prijenosnom sistemu

Nazivni napon dalekovoda	<i>dalekovodi</i>
	Dužina (km)
400 kV	864,73
220 kV	1.524,80
110 kV	3.888,63
110 kV - kablovski vod	31,78

Nazivni napon dalekovoda	<i>interkonekcije</i>
	Broj interkonekcija
400 kV	4
220 kV	10
110 kV	22
<i>Ukupno</i>	36

Vrsta trafostanice	<i>trafostanice</i>	
	Broj trafostanica	Instalirana snaga (MVA)
TS 400/x kV	9	6.090,5
TS 220/x kV	8	1.423,0
TS 110/x kV	128	4.855,0

Prijenosni odnos transformatora	<i>transformatori</i>	
	Broj transformatora	Instalirana snaga (MVA)
TR 400/x kV	14	4.900,0
TR 220/x kV	14	2.100,0
TR 110/x kV	222	5.376,5

PRILOG B: Osnovni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

(GWh)

2013. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.854,43	2.920,91	2.348,28		7.123,62
Proizvodnja u termoelektranama	5.549,53	3.390,12			8.939,65
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	150,59	73,98	14,71		239,28
Proizvodnja	7.554,55	6.385,01	2.362,99		16.302,55
Distributivna potrošnja	4.401,52	3.567,50	1.343,83	258,14	9.570,99
Gubici prijenosa					343,10
Veliki kupci	448,20	126,21	2.048,14*		2.622,55
Vlastita potrošnja elektrana		13,26	8,74		22,00
Potrošnja	4.849,72	3.706,97	3.400,71	258,14	12.558,64
* Uključujući i 884,94 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2012. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.086,63	1.832,77	1.229,30		4.148,70
Proizvodnja u termoelektranama	5.367,80	3.251,70			8.619,50
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	115,40	43,04	7,89		166,33
Proizvodnja	6.569,83	5.127,51	1.237,19		12.934,54
Distributivna potrošnja	4.340,28	3.551,14	1.379,43	262,54	9.533,39
Gubici prijenosa					308,14
Veliki kupci	446,23	119,18	2.136,41*		2.701,83
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		13,62	67,26		80,88
Potrošnja	4.786,52	3.683,94	3.583,10	262,54	12.624,24
* Uključujući i 910,54 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2011. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.113,63	1.817,09	1.395,40		4.326,12
Proizvodnja u termoelektranama	6.138,01	3.449,76			9.587,77
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	100,82	28,61	6,60		136,04
Proizvodnja	7.352,47	5.295,46	1.402,00		14.049,93
Distributivna potrošnja	4.284,17	3.556,16	1.363,04	271,71	9.475,08
Gubici prijenosa					324,17
Veliki kupci	417,17	124,08	2.216,62*		2.757,87
Vlastita potrošnja elektrana		14,23	21,22		35,45
Potrošnja	4.701,34	3.694,47	3.600,88	271,71	12.592,57
* Uključujući i 876,00 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2010. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	2.094,61	3.246,91	2.604,67		7.946,20
Proizvodnja u termoelektranama	5.012,79	2.856,00			7.868,80
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	182,77	62,11	8,54		253,41
Proizvodnja	7.290,17	6.165,02	2.613,21		16.068,40
Distributivna potrošnja	4.232,92	3.522,19	1.367,75	277,35	9.400,21
Gubici prijenosa					337,95
Veliki kupci	371,43	110,26	2.030,80*		2.512,49
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		12,96	2,21		15,17
Potrošnja	4.604,35	3.645,41	3.400,76	277,35	12.265,82
*Uključujući i 1068,48 GWh koje su Aluminij i BSI nabavili kao kvalificirani kupci					
2009. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.631,23	2.577,36	1.939,82		6.148,41
Proizvodnja u termoelektranama	5.233,60	2.993,02			8.226,63
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	128,39	52,85	5,24		186,47
Proizvodnja	6.993,22	5.623,24	1.945,06		14.561,52
Distributivna potrošnja	4.132,46	3.403,46	1.349,97	272,22	9.158,11
Gubici prijenosa					306,46
Veliki kupci	367,30	120,90	1.630,16*		2.118,37
Vlastita potrošnja elektrana		14,34			14,34
Potrošnja	4.499,76	3.538,70	2.980,13	272,22	11.597,28
*Uključujući i 876,00 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					

PRILOG C: Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine sa operativnim područjima Elektroprijenosa BiH i distributivnim područjima elektroprivreda (decembar 2013. godine)

